

**REGIONALNY PLAN DZIAŁAŃ NA RZECZ
ZATRUDNIENIA NA 2005 ROK**

MARZEC 2005 ROK

SPIS TREŚCI

WSTĘP.....	4
ROZDZIAŁ 1	
DIAGNOZA RYNKU PRACY WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO.....	6
A. Uwarunkowania gospodarki Regionu	
1. Położenie i charakterystyka województwa.....	6
2. Uwarunkowania demograficzne.....	7
3. Prognoza ludności.....	10
4. Podmioty gospodarki.....	12
5. Pracujący w gospodarce.....	16
6. Aktywność zawodowa ludności.....	17
7. Kształcenie zawodowe w województwie.....	19
B. Bezrobocie w województwie dolnośląskim	
1. Bezrobocie rejestrowane w województwie.....	22
2. Stopa bezrobocia.....	24
3. Płynność rynku pracy.....	27
4. Oferty pracy.....	28
5. Grupy bezrobotnych o szczególnej sytuacji na rynku pracy.....	30
• Bezrobocie długookresowe.....	30
• Bezrobotni wg wykształcenia.....	34
• Bezrobotni wg wieku.....	36
• Bezrobocie młodzieży.....	37
• Bezrobotni mieszkańcy wsi.....	39
• Bezrobocie kobiet.....	41
• Bezrobocie osób niepełnosprawnych.....	42

ROZDZIAŁ 2

PRIORYTETY I ZADANIA DO REALIZACJI W 2005 ROKU W RAMACH REGIONALNEGO PLANU DZIAŁAŃ NA RZECZ ZATRUDNIENIA.....46

ROZDZIAŁ 3

PARTNERZY ORAZ ŹRÓDŁA FINANSOWANIA REGIONALNEGO PLANU DZIAŁAŃ NA RZECZ ZATRUDNIENIA.....56

ROZDZIAŁ 4

MONITOROWANIE I SPRAWOZDOWANIE WYKONYWANIA ZADAŃ.....58

ZAŁĄCZNIKI:

ZAŁĄCZNIK 1: Zasady i tryb opracowania Regionalnego Planu Działań na rzecz Zatrudnienia na 2005 r.

ZAŁĄCZNIK 1a: Harmonogram opracowania Regionalnego Planu Działań na rzecz Zatrudnienia na 2005 r.

ZAŁĄCZNIK 1b: Zespół ds. opracowania Regionalnego Planu Działań

ZAŁĄCZNIK 2: Struktura bezrobotnych w województwie dolnośląskim na koniec grudnia 2004 roku na tle struktury w kraju

ZAŁĄCZNIK 3: Środki Funduszu Pracy na finansowanie w 2005 roku programów na rzecz promocji zatrudnienia, łagodzenia skutków bezrobocia i aktywizacji zawodowej

ZAŁĄCZNIK 4: Zadania do realizacji na rzecz zatrudnienia na 2005 rok

ZAŁĄCZNIK 5: Harmonogram realizacji zadań Regionalnego Planu Działań na rzecz Zatrudnienia

MAPA 1: Odchylenia wojewódzkich stóp bezrobocia od stopy krajowej- stan na 31.12. 2004

MAPA 2: Stopa bezrobocia w powiatach województwa dolnośląskiego – stan na 31.12. 2004

WSTĘP

Opracowanie Regionalnego Planu Działań na rzecz Zatrudnienia jest wykonaniem postanowień art.3 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy. Ustawa ta nakłada na Samorząd Województwa obowiązek corocznego przygotowywania regionalnego planu działań, określającego preferowane programy regionalne, projekty lokalne, priorytetowe grupy bezrobotnych i innych osób wymagających wsparcia.

Sejmik Województwa Dolnośląskiego uchwałą nr XXXVI/454/2005 z dnia 28 stycznia 2005 r. określił zasady, tryb i harmonogram opracowania Regionalnego Planu Działań na rzecz Zatrudnienia na 2005 r. /Zasady, tryb i harmonogram opracowania RPD zatwierdzone uchwałą Sejmiku zawierają załączniki 1, 1a i 1b/.

Projekt Regionalnego Planu powstał w wyniku prac Zespołu powołanego przez Zarząd Województwa Dolnośląskiego uchwałą nr 2244/II z dnia 8 lutego 2005 r. i został opracowany z zachowaniem zasady partnerstwa społecznego poprzez:

-bieżące konsultacje projektu dokumentu oraz jego założeń z powiatowymi jednostkami samorządu terytorialnego oraz partnerami społecznymi,
-bieżące konsultacje projektu z Wojewódzką Radą Zatrudnienia oraz Wojewódzką Komisją Dialogu Społecznego /Zespół ds. Rynku Pracy i Bezpieczeństwa Pracy/.

Konsultacje prowadzone były również poprzez:

- umieszczenie projektu Planu na stronie internetowej DWUP
- umieszczenie na stronie internetowej „Karty zgłoszenia zadania do Regionalnego Planu Działań,” która została skierowana do powiatowych jednostek samorządu terytorialnego oraz partnerów społecznych.

Regionalny Plan Działań na rzecz Zatrudnienia na 2005 r. składa się z czterech rozdziałów.

Rozdział 1 zawiera diagnozę rynku pracy oraz określa i identyfikuje najtrudniejsze segmenty dolnośląskiego rynku pracy.

Rozdział 2 uwzględnia zadania, zidentyfikowane przez Zespół jako najpilniejsze do realizacji. Wskazuje w szczególności zakres działań, które będą podejmowane na rzecz ograniczenia, zmniejszenia i łagodzenia skutków bezrobocia w województwie dolnośląskim. Dokument koncentruje się na 2005 roku, wyznaczając perspektywę realizacyjną do roku 2006, tam gdzie jest to niezbędne.

Rozdział 3 zawiera informacje o wielkości środków finansowych na 2005 rok oraz wskazuje źródła finansowania Planu.

Rozdział 4 określa sposób monitorowania i sprawozdawania z realizacji zadań zawartych w Regionalnym Planie Działań na rzecz Zatrudnienia na 2005 r.

Integralną częścią dokumentu są załączniki zawierające między innymi wykaz zadań oraz partnerów, którzy będą współrealizować Regionalny Plan Działań na rzecz Zatrudnienia, plan środków finansowych, a także harmonogram realizacji zadań.

Regionalny Plan Działań jako dokument o charakterze wykonawczym formułuje najważniejsze zadania polityki rynku pracy na szczeblu Regionu na 2005 rok. Jedną z jego intencji jest uzyskanie efektu synergii poprzez łączenie działań różnych instytucji i partnerów społecznych, a także stworzenie podstaw do zwiększenia efektywności realizacji priorytetów jakimi są ograniczanie bezrobocia, wzrost zatrudnienia i rozwój zasobów ludzkich.

Diagnozy sytuacji na rynku pracy województwa dolnośląskiego dokonano głównie w układzie podregionów, tj. statystycznych jednostek terytorialnych, które w krajach Unii Europejskiej są wykorzystywane do przeprowadzania analiz stopnia rozwoju społeczno-gospodarczego regionów pod kątem oceny różnicowań regionalnych i opracowywania programów rozwoju regionalnego.

ROZDZIAŁ 1

DIAGNOZA RYNKU PRACY WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO

A. Uwarunkowania gospodarki województwa

1. Położenie i charakterystyka województwa.

Województwo dolnośląskie położone w południowo- zachodniej części kraju graniczy z dwoma krajami Unii Europejskiej – od zachodu z Niemcami, a od południa z Czechami oraz z województwem opolskim, lubuskim i wielkopolskim.

Na powierzchni ok. 20 tys. km² zamieszkuje blisko 2,9 mln osób, tj. 7,6 % ogółu ludności kraju.

Dogodne położenie województwa pozwala na szeroką współpracę transgraniczną realizowaną między innymi w ramach Euroregionu NYSA i Euroregionu GLACENSIS, a bliskość granicy umożliwia także mieszkańcom Dolnego Śląska podejmowanie pracy sezonowej poza granicami kraju. Obecnie Dolnoślązacy stanowią ponad 20 % ogółu wyjeżdżających z kraju do pracy sezonowej za granicą, w tym głównie do Niemiec.

Region Dolnego Śląska jest znacznie zróżnicowany pod względem gospodarczym, od prężnie rozwijającej się aglomeracji wrocławskiej poprzez duże ośrodki przemysłowe takie jak LGOM, zagłębie energetyczne Turoszowa, szybko rozwijające się Specjalne Strefy Ekonomiczne – Legnicką, Kamiennogórską i Wałbrzyską, po obszary rolnicze w północnej części województwa.

Atutem Dolnego Śląska, oprócz bogactw naturalnych oraz walorów klimatyczno - krajobrazowych sprzyjających rozwojowi lecznictwa uzdrowiskowego i turystyki jest dynamicznie rozwijająca się gospodarka oraz wykwalifikowane kadry. Przyjazny klimat dla inwestorów sprawia, że na Dolnym Śląsku działa wiele podmiotów gospodarczych z kapitałem zagranicznym. Zlokalizowane są tu m.in. Volvo, Toyota, Volkswagen, Bosch, Whirpool, IKEA, Shell oraz wiele innych znanych koncernów międzynarodowych.

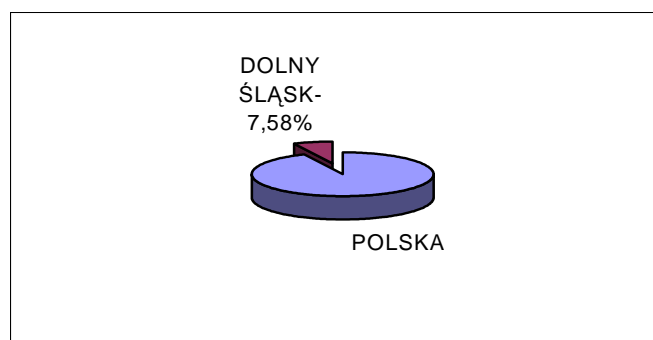
Województwo dolnośląskie obejmuje swoim zasięgiem 4 podregiony (jeleniogórsko-wałbrzyski, legnicki, wrocławski oraz podregion miasto Wrocław).

Stolicą województwa jest Wrocław, który jako dynamicznie rozwijający się ośrodek pełni funkcje o charakterze ponadregionalnym, krajowym i międzynarodowym.

Na terenie województwa zarejestrowanych jest ponad 305 tys. podmiotów gospodarczych, w tym blisko 5 tys. podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego. Aktualnie w gospodarce województwa pracuje 895,0 tys. osób tj. 7,0% ogółu pracujących w kraju.

2. Uwarunkowania demograficzne

Dolny Śląsk wg stanu na 30 czerwca 2004 r. zamieszkiwało 2.895,7 tys. mieszkańców. Pod względem liczby ludności znajdował się na 5 miejscu w kraju (7,58 % ludności Polski).

Pod względem gęstości zaludnienia województwo dolnośląskie plasuje się na 3 miejscu w kraju (145,2 mieszkańców na 1 km²) za małopolskim (214,4) i śląskim (381,8 mieszkańców na 1 km²). Ludność miejska stanowiła 71,4 % ogółu ludności województwa, a ludność wiejska 28,6 %.

Na przestrzeni ostatnich lat obserwuje się spadek liczby mieszkańców Dolnego Śląska co obrazuje poniższa tabela:

Średnioroczne tempo ubytku ludności w osobach

Wyszczególnienie	2000	2001	2002	2003
POLSKA	-9 348	-402 014	-9 896	-41 693
DOLNOŚLĄSKIE	-4 944	-63 045	-2 285	-9 024

Zródło: GUS

Bezpośrednią przyczyną zmniejszania się liczby ludności jest znaczący spadek liczby urodzeń.

Drugi z podstawowych czynników powodujących zmniejszanie się ludności Dolnego Śląska to migracje zewnętrzne i wewnętrzne.

Migracje zagraniczne (saldo napływu i odpływu)

Wyszczególnienie	2000	2001	2002	2003	2004*	2005*	2006*
POLSKA	-19 668	-16 743	-17 945	-18 718	-19 474	-20 155	-21 035
DOLNOŚLĄSKIE	-1 399	-1 192	-1 418	-1 330	-1 452	-1 438	-1 540

*prognoza

Zródło: GUS

Migracje wewnętrzne – międzywojewódzkie (saldo napływu i odpływu)

Wyszczególnienie	2000	2001	2002	2003	2004*	2005*	2006*
POLSKA	0	0	0	0	0	0	0
DOLNOŚLĄSKIE	-573	177	-684	-367	-394	-335	-358

* prognoza
Źródło: GUS

Stan i struktura ludności według wieku, płci i wykształcenia

Stan i strukturę ludności w wieku produkcyjnym i nieprodukcyjnym w dniu 30 czerwca 2004 roku z podziałem na podregiony przedstawia poniższa tabela:

Wyszczególnienie	Ogółem	Ludność według wieku			
		przedprodukcyjny (0-17 lat)	produkcyjny (M 18-64, K 18-59 lat)		poprodukcyjny M-65 lat i więcej K-60 lat i więcej
			razem	mobilnym (18-44 lata)	

w tysiącach

Polska	38 180,2	8 219,4	24 140,5	15 261,5	8 879,0	5 820,3
Dolnośląskie	2 895,7	573,6	1 877,2	1 154,0	723,2	444,9
Podregiony: jeleniogórsko- wałbrzyski	1 324,4	267,6	846,0	512,9	333,1	210,7
legnicki	498,5	107,7	326,7	200,1	126,6	64,1
wrocławski	436,0	98,5	279,7	177,2	102,5	57,9
m. Wrocław	636,8	99,8	424,8	263,8	161,0	112,2

w odsetkach

Polska	100,0	21,5	63,2	40,0	23,2	15,3
Dolnośląskie	100,0	19,8	64,8	39,8	25,0	15,4
Podregiony: jeleniogórsko- wałbrzyski	100,0	20,2	63,9	38,7	25,2	15,9
legnicki	100,0	21,6	65,5	40,1	25,4	12,9
wrocławski	100,0	22,6	64,1	40,6	23,5	13,3
m. Wrocław	100,0	15,7	66,7	41,4	25,3	17,6

Źródło : GUS

W porównaniu ze strukturą ludności w kraju ludność Dolnego Śląska charakteryzuje się:

- niższym odsetkiem osób w wieku przedprodukcyjnym (19,8 %, kraj 21,5%)
- wyższym udziałem osób w wieku produkcyjnym niemobilnym (25,0%, kraj 23,2%)

- niższym udziałem osób w wieku produkcyjnym mobilnym (39,8%, kraj 40,0 %)

Szczególnie niski udział ludności w wieku przedprodukcyjnym zanotowano w podregionie m. Wrocław (15,7%), podczas gdy w województwie kształtował się on na poziomie 19,8%, a w kraju 21,5 %. Podkreślić należy również, że w podregionie tym odsetek ludzi w wieku poprodukcyjnym był najwyższy (17,6 % - wobec wskaźników wojewódzkiego 15,4% i krajowego 15,3%).

Struktura ludności według płci jest podobna do tej, jaką obserwujemy w skali kraju. Mężczyźni stanowią 48,1 % ogółu ludności, a kobiety 51,9 %. W strukturze ludności według wieku i płci, dominują mężczyźni w wieku do 15 lat, natomiast drugą liczebnie grupę stanowią kobiety w tym samym przedziale wiekowym.

Pozytywnym zjawiskiem na Dolnym Śląsku jest stały wzrost poziomu wykształcenia. W okresie od spisu 1988 roku odsetek osób z wykształceniem ponadpodstawowym wzrósł z 56,9 % do 68,7 % w 2002 roku. (w kraju odpowiednio z 55 % do prawie 67%). Zanotowano wzrost udziału osób z wykształceniem średnim i policealnym (o 8,3 pkt) oraz wyższym (o 3,7 pkt). Znacznie zmniejszył się udział osób z wykształceniem podstawowym, niepełnym podstawowym i bez wykształcenia szkolnego.

Poziom wykształcenia (w odsetkach) ludności w wieku 13 i więcej lat według podregionów przedstawia poniższa tabela

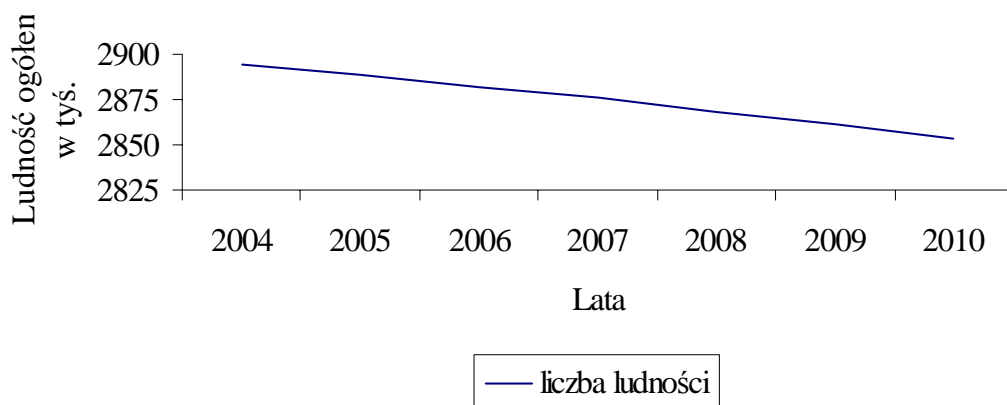
Wyszczególnienie	Ogółem	Wyższe	Policealne	Średnie zawodowe	Średnie ogólnokształcące	Zasadnicze zawodowe	Podstawowe ukończone	Podstawowe nieukończone i bez wykształcenia
Dolnośląskie	100,0	9,9	3,4	20,9	9,0	23,3	28,7	4,8
Podregiony: jeleniogórsko-wałbrzyski	100,0	6,8	3,3	20,8	7,5	24,9	31,8	4,9
legnicki	100,0	7,8	3,2	21,0	7,4	26,1	29,0	5,5
wrocławski	100,0	6,6	3,0	19,1	6,5	27,6	31,8	5,4
m. Wrocław	100,0	19,8	4,1	22,2	14,6	15,2	20,1	4,0

Źródło : GUS

Do podregionów charakteryzujących się niższym od średniej wojewódzkiej odsetkiem osób z wykształceniem co najmniej średnim (bez zasadniczego zawodowego) należą jeleniogórsko-wałbrzyski, legnicki i wrocławski.

3. Prognoza ludności

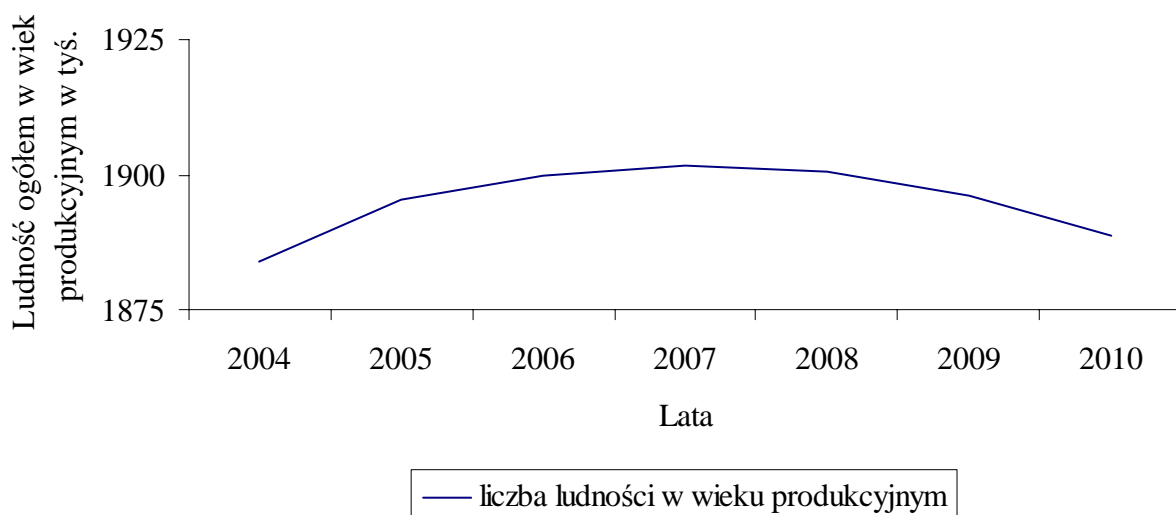
Z opracowanej przez GUS prognozy wynika, że liczba ludności województwa dolnośląskiego w latach 2004-2010 ulegnie zmniejszeniu o ponad 47 tys. osób. Dla realizacji Regionalnego Planu Działań na rzecz Zatrudnienia obejmującego rok 2005 z perspektywą na rok 2006 opracowana prognoza wskazuje, że liczba ludności w województwie w 2005 roku zmaleje o 5,6 tys. osób, a w roku 2006 zmniejszy się o dalsze 6,5 tys. co obrazuje poniższy wykres.

Ważne znaczenie dla rynku pracy województwa będą miały zmiany w liczbie ludności w wieku produkcyjnym. W porównaniu z rokiem 2004 (rok bazowy) ludność w wieku produkcyjnym

- w 2005 roku wzrośnie o 11,4 tys. osób
- w 2006 roku wzrost ten wyniesie 4,7 tys. osób.

Zachodzące zmiany obrazuje poniższy wykres.

Prognozę ludności w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym dla województwa dolnośląskiego do 2010 roku przedstawia poniższa tabela

Lata	Ogółem	w wieku			struktura %		
		przed- produkcyjnym	produkcyjnym	po- produkcyjnym	przed- produkcyjnym	produkcyjnym	po- produkcyjnym
2004	2 894 324	563 754	1 883 853	446 717	19,5	65,1	15,4
2005	2 888 707	544 993	1 895 296	448 418	18,9	65,6	15,5
2006	2 882 247	527 897	1 899 991	454 359	18,3	65,9	15,8
2010	2 852 782	470 622	1 888 622	493 538	16,5	66,2	17,3

Wzrost, spadek [-] do roku poprzedniego

2005	-5617	-18 761	11 443	1 701	x	x	x
2006	-6460	-17 096	4 695	5 941	x	x	x

Źródło: dane GUS dotyczące prognozy ludności

Dane dotyczące prognozy wybranych grup ludności w wieku produkcyjnym w latach 2005-2006 w województwie dolnośląskim przedstawia poniższa tabela:

Lata	Ludność w wieku produkcyjnym	w tym w latach		Struktura %		
		18-44	45-59/64	Ludność w wieku produkcyjnym	w tym	
					18-44	45-59/64
2004	1 883 853	1 150 897	732 956	100,0	61,1	38,9
2005	1 895 296	1 146 951	748 345	100,0	60,5	39,5
2006	1 899 991	1 144 273	755 718	100,0	60,2	39,8
2010	1 888 622	1 139 851	748 771	100,0	60,3	39,7

Wzrost, spadek [-] do roku poprzedniego

2005	11 443	-3946	15 389	x	x	x
2006	4 695	-2678	7373	x	x	x

Źródło: dane GUS dotyczące prognozy ludności

Wynikający z prognozy wzrost ludności w wieku produkcyjnym w latach 2005-2006 jest generalnie pozytywnym zjawiskiem, jednakże z uwagi na jego strukturę może powodować dalsze pogarszanie się sytuacji na rynku pracy, zwłaszcza wśród osób starszych wiekowo.

Podkreślić należy, że w latach 2005-2006 liczba ludności w tzw. wieku mobilnym (do 44 roku życia) będzie malała, przy jednocześnie znacznym wzroście osób powyżej 45 roku życia.

Prognozę /wzrostu, spadku/ ludności w wieku produkcyjnym w latach 2005 – 2006, w układzie podregionów przedstawia poniższa tabela.

Wyszczególnienie	Wzrost, spadek [-] ludności w wieku produkcyjnym		
	Ogółem /18 – 64 lat/	w tym w latach:	
		18 - 44	45 - 59/64
2005 rok			
Województwo dolnośląskie - ogółem	11443	-3946	15389
- podregion jeleniogórsko-walbrzyski	4849	-3226	8075
- podregion legnicki	1860	-710	2570
- podregion wrocławski	3573	637	2936
- m. Wrocław	1161	-647	1808
2006 rok			
Województwo dolnośląskie - ogółem	4695	-2678	7373
- podregion jeleniogórsko-walbrzyski	1922	-2738	4660
- podregion legnicki	699	-447	1146
- podregion wrocławski	2706	955	1751
- m. Wrocław	-632	-448	-184

Źródło: Dane GUS dotyczące prognozy ludności

4. Podmioty gospodarki

W czerwcu 2004 roku w systemie *REGON* zarejestrowanych było w województwie ponad 305,5 tys. podmiotów gospodarki narodowej, w tym 5,0 tys. z udziałem kapitału zagranicznego. Ponad 96% stanowiły podmioty o liczbie pracujących 9 i mniej osób, natomiast niecałe 0,2% to podmioty o liczbie pracujących powyżej 250 pracowników.

W ogólnej grupie zarejestrowanych podmiotów:

- osoby prawne i jednostki organizacyjne nie mające osobowości prawnej stanowiły 24,2%
- osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą 75,8 %.

Najwięcej podmiotów zarejestrowanych było w podregionie jeleniogórsko-walbrzyskim (127,9 tys. tj. 41,9 % ogółu wszystkich zarejestrowanych podmiotów w województwie).

W grupie osób fizycznych najwięcej zarejestrowanych podmiotów było w:

- handlu i naprawach 36,3 %
- obsłudze nieruchomości firm 14,6 %
- budownictwie 11,1 %
- przemyśle 9,1 %
- transporcie, gospodarce magazynowej i łączności 8,9 %

Podmioty gospodarki narodowej według sektorów własności i wybranych form prawnych w układzie podregionów i powiatów przedstawia poniższa tabela.

Wyszczególnienie A - 1998 rok B - VI.2004		Ogółem	Sektor		Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	Podmioty z udziałem kapitału zagranicznego
			publiczny	prywatny		
Województwo	A	246 537	4 988	241 549	200 038	(.)
	B	305 543	73 881	231 662	231 662	4 939
Podregiony						
jeleniogórsko-walbrzyski	A	101 318	2 652	98 666	82 061	(.)
	B	127 926	32 006	95 920	95 920	1 806
powiaty						
bolesławiecki	A	5 546	150	5 396	4 571	(.)
	B	6 187	1 246	4 941	4 941	120
dzierzoniowski	A	8 590	192	8 398	7 101	(.)
	B	10 443	1 918	8 525	8 525	97
jaworski	A	3 506	108	3 398	2 854	(.)
	B	4 525	864	3 661	3 661	52
jeleniogórski	A	5 994	145	5 849	5 009	(.)
	B	6 808	1 355	5 453	5 453	181
kamiennogórski	A	2 866	73	2 793	2 298	(.)
	B	3 574	1 107	2 467	2 467	61
kłodzki	A	13 800	370	13 430	11 489	(.)
	B	18 757	4 346	14 411	14 411	166
lubański	A	4 218	129	4 089	3 551	(.)
	B	4 557	997	3 560	3 560	84
lwówecki	A	2 645	88	2 557	2 174	(.)
	B	3 086	662	2 424	2 424	52
strzeliński	A	2 269	97	2 172	1 807	(.)
	B	2 978	709	2 269	2 269	49
świdnicki	A	11 970	285	11 685	9 211	(.)
	B	16 634	4 790	11 844	11 844	242
wałbrzyski	A	14 568	333	14 235	11 468	(.)
	B	20 641	6 787	13 854	13 854	192
ząbkowicki	A	4 698	224	4 474	3 710	(.)
	B	6 142	1 392	4 750	4 750	50
zgorzelecki	A	7 033	155	6 878	5 875	(.)
	B	7 881	2 194	5 687	5 687	129
złotoryjski	A	2 952	102	2 850	2 346	(.)
	B	3 874	1 069	2 805	2 805	43
miasto na prawach powiatu						
Jelenia Góra	A	10 663	201	10 462	8 597	(.)
	B	11 839	2 570	9 269	9 269	288
Legnicki	A	35 601	871	34 730	29 086	(.)
	B	44 556	8 804	35 752	35 752	443
powiaty						
gólgowski	A	6 746	154	6 592	5 450	(.)
	B	8 001	1 571	6 430	6 430	81
górowski	A	1 848	67	1 781	1 548	(.)
	B	2 340	453	1 887	1 887	18
legnicki	A	3 328	113	3 215	2 759	(.)
	B	3 948	711	3 237	3 237	40

lubiński	A	8 009	171	7 838	6 630	(.)
	B	9 954	1 840	8 114	8 114	71
polkowicki	A	3 233	104	3 129	2 665	(.)
	B	4 181	866	3 315	3 315	44
wołowski	A	2 506	85	2 421	2 041	(.)
	B	3 696	949	2 747	2 747	42
miasto na prawach powiatu						
Legnica	A	9 931	177	9 754	7 993	(.)
	B	12 436	2 414	10 022	10 022	147
Wrocławski	A	28 397	673	27 724	23 864	(.)
	B	37 595	7 072	30 523	30 523	490
powiaty						
milicki	A	2 140	65	2 075	1 827	(.)
	B	3 174	592	2 582	2 582	23
oleśnicki	A	6 336	144	6 192	5 297	(.)
	B	8 199	1 492	6 707	6 707	78
oławski	A	5 183	97	5 086	4 416	(.)
	B	6 719	1 187	5 532	5 532	68
średzki	A	3 067	91	2 976	2 524	(.)
	B	4 031	896	3 135	3 135	53
trzebnicki	A	5 175	128	5 047	4 390	(.)
	B	6 778	1 244	5 534	5 534	81
wrocławski	A	6 496	148	6 348	5 410	(.)
	B	8 694	1 661	7 033	7 033	187
Miasto Wrocław	A	81 221	792	80 429	65 027	(.)
	B	95 466	25 999	69 467	69 467	2 200

Źródło: Biuletyn Statystyczny Województwa Dolnośląskiego

Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarki w latach 1999-2004 wzrosła na Dolnym Śląsku o blisko 60 tys. Największy wzrost zanotowano w podregionie jeleniogórsko-wałbrzyskim /o 26,6 tys./ oraz w podregionie m. Wrocław /o ponad 14, 4 tys. podmiotów/.

Wskaźnikiem obrazującym lokalną inicjatywę z zakresu przedsiębiorczości jest liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarki na każdy 1000 mieszkańców danego regionu. Wskaźnik ten w województwie dolnośląskim osiągnął w czerwcu 2004 roku poziom 105,5.

W układzie terytorialnym wskaźnik ten był najwyższy w podregionie m. Wrocławia /149,9/. W pozostałych podregionach był znacznie niższy od przeciętnej w województwie i wyniósł w podregionie:

- jeleniogórsko-wałbrzyskim –96,6
- legnickim - 89,4
- wrocławskim – 86,2.

Wysokie wskaźniki liczby zarejestrowanych podmiotów gospodarki na 1000 ludności zanotowano:

- w podregionie jeleniogórsko-wałbrzyskim w powiatach jeleniogórskim-grodzkim /135,0/, kłodzkim /111,3/ i wałbrzyskim /110,1/
- w podregionie legnickim w powiecie legnickim-grodzkim /117,1/.

Najniższe wskaźniki w powyższym zakresie zanotowano:

- w podregionie jeleniogórsko - wałbrzyskim w powiatach lwóweckim / 63,7/, strzelińskim /66,9/ i bolesławieckim /70,1/
- w podregionie legnickim w powiatach górskim /63,7/, polkowickim /68,5/ i legnickim-ziemskim /74,4/
- w podregionie wrocławskim w powiatach oleśnickim /79,4/, średzkim /82,1/ i milickim /85,9/.

Podmioty gospodarki narodowej na 1000 ludności w latach 1998 i VI.2004 w układzie podregionów oraz powiatów przedstawia poniższa tabela.

Wyszczególnienie	Ludność ogółem		Zarejestrowane podmioty gospodarcze		Podmioty gospodarki narodowej na 1000 ludności	
	1998	VI.2004	1998	VI. 2004	1998	VI. 2004
Województwo	2 982 128	2 895 729	246 537	305 543	82,7	105,5
Podregiony						
Jeleniogórsko-wałbrzyski	1 396 176	1 324 364	101 318	127 926	72,6	96,6
Powiaty						
bolesławiecki	89 590	88 288	5 546	6 187	61,9	70,1
dzierzoniowski	112 466	105 871	8 590	10 443	76,4	98,6
jaworski	54 818	52 479	3 506	4 525	64,0	86,2
jeleniogórski	67 005	64 254	5 994	6 808	89,5	106,0
kamiennogórski	49 078	46 874	2 866	3 574	58,4	76,2
kłodzki	181 186	168 534	13 800	18 757	76,2	111,3
lubański	60 331	57 464	4 218	4 557	69,9	79,3
lwówecki	51 562	48 464	2 645	3 086	51,3	63,7
strzeliński	46 043	44 524	2 269	2 978	49,3	66,9
świdnicki	168 502	161 062	11 970	16 634	71,0	103,3
wałbrzyski	199 552	187 460	14 568	20 641	73,0	110,1
ząbkowicki	73 408	69 920	4 698	6 142	64,0	87,8
zgorzelecki	100 952	95 541	7 033	7 881	69,7	82,5
złotoryjski	47 782	45 957	2 952	3 874	61,8	84,3
miasto na prawach powiatu						
Jelenia Góra	93 901	87 672	10 663	11 839	113,6	135,0
Legnicki	515 724	498 480	35 601	44 556	69,0	89,4
Powiaty						
głogowski	91 636	87 723	6 746	8 001	73,6	91,2
górowski	38 017	36 741	1 848	2 340	48,6	63,7
legnicki	54 344	53 058	3 328	3 948	61,2	74,4
lubiński	110 471	106 046	8 009	9 954	72,5	93,9
polkowicki	62 146	61 011	3 233	4 181	52,0	68,5
wołowski	49 775	47 656	2 506	3 696	50,3	77,6
miasto na prawach powiatu						
Legnica	109 335	106 245	9 931	12 436	90,8	117,1
Wrocławski	432 351	436 031	28 397	37 595	65,7	86,2
Powiaty						
milicki	37 262	36 930	2 140	3 174	57,4	85,9
oleśnicki	104 715	103 276	6 336	8 199	60,5	79,4
oławski	71 991	70 999	5 183	6 719	72,0	94,6
średzki	49 240	49 093	3 067	4 031	62,3	82,1

trzebnicki	75 661	76 955	5 175	6 778	68,4	88,1
wrocławski	93 482	98 778	6 496	8 694	69,5	88,0
Miasto Wrocław	637 877	636 854	81 221	95 466	127,3	149,9

Źródło: Biuletyn Statystyczny Województwa Dolnośląskiego

W latach 2003-2004 dokonano wielu zmian w regulacjach prawa pracy, które zwiększyły elastyczność zatrudnienia. Zmiany te mają sprzyjać lepszemu dostosowaniu organizacji pracy do potrzeb rynku pracy, w tym do stymulowania tworzenia miejsc pracy w sektorze MSP. Pomimo usuwania barier w rozwoju przedsiębiorczości nadal przeszkodą w ich dalszym rozwoju są wysokie koszty ogólne funkcjonowania firm oraz bariery administracyjne.

5. Pracujący

Począwszy od 1990 roku procesy restrukturyzacji gospodarki spowodowały duży spadek liczby pracujących w województwie dolnośląskim. W latach 1990 – 1998 liczba pracujących na Dolnym Śląsku zmniejszyła się z 1193,7 do 1096,1 tys. osób, tj. o 97,6 tys. W kolejnych latach notowano dalszy spadek poziomu zatrudnienia.

Na koniec grudnia 2003 roku liczba pracujących w województwie dolnośląskim wynosiła 891,7 tys. osób, w tym 812,7 tys. osób to pracujący poza rolnictwem indywidualnym.

Dane za grudzień 2004 roku wskazują na tendencje niewielkiego wzrostu liczby pracujących. Według danych GUS, na koniec grudnia 2004 roku pracowało w województwie dolnośląskim 895,0 tys. osób, tj. o 3,3 tys. osób więcej niż w grudniu 2003 roku.

Tendencje spadkowe liczby pracujących widoczne są zwłaszcza w firmach zatrudniających więcej niż 9 pracowników. Według danych Rocznika Statystycznego Województwa Dolnośląskiego 2004, liczba pracujących w zakładach o zatrudnieniu większym niż 9 osób wynosiła w grudniu 2003 roku 589,7 tys. osób, tj. zmniejszyła się w porównaniu do grudnia 1999 roku o 111,8 tys. osób.

Największy spadek poziomu zatrudnienia wystąpił w sektorze przemysłu i budownictwa – o 60,6 tys. osób, w sektorze usług rynkowych liczba pracujących zmalała o 27,4 tys. osób, a w sektorze usług nierynkowych o 19,4 tys. osób.

Strukturę pracujących według sektorów w układzie podregionów – według stanu na koniec grudnia 2003 roku ilustruje poniższe zestawienie

Wyszczególnienie	rolniczy	przemysłowy i budownictwa	usługi rynkowe	usługi nierynkowe
Województwo dolnośląskie	1,7	38,4	31,9	28,0
Podregion jeleniogórsko-wałbrzyski	2,1	42,6	26,3	29,0
Podregion legnicki	1,5	45,8	29,4	23,3
Podregion wrocławski	4,1	46,9	24,0	25,0
Podregion m. Wrocław	0,3	25,3	43,6	30,8

Źródło: Rocznik Statystyczny Województwa Dolnośląskiego 2004 /dane dotyczą jednostek zatrudniających więcej niż 9 pracowników, bez rolników indywidualnych/

Wyniki NSP wskazują na duże zróżnicowanie struktury pracujących w województwie dolnośląskim w układzie miasto-wieś, płeć, wiek oraz poziom wykształcenia.

Według danych Narodowego Spisu Powszechnego $\frac{3}{4}$ pracujących mieszka w miastach. Większość populacji pracujących /ponad 53,5%/ stanowią mężczyźni. Ich przewaga jest większa wśród pracujących mieszkańców wsi /ponad 57,4%/ niż miast /52,0%/.

Prawie 64% populacji pracujących zarówno wśród kobiet i mężczyzn stanowią osoby w wieku mobilnym.

W populacji osób pracujących najliczniejszą grupę stanowią osoby z wykształceniem średnim zawodowym /29,5%/ oraz zasadniczym zawodowym /28,2%/. Lepiej wykształcone są pracujące kobiety, spośród których 71,9% posiada co najmniej średnie wykształcenie. Wśród mężczyzn analogiczny wskaźnik wynosi 54,0%.

Niekorzystnie kształtuje się struktura wykształcenia pracujących mieszkańców wsi. Spośród nich wykształcenie co najmniej średnie posiada 42,8%, podczas gdy wśród pracujących mieszkańców miast ten wskaźnik kształtuje się na poziomie 69,6%.

Odsetek pracujących mieszkańców miast z wykształceniem wyższym jest 3-krotnie wyższy od analogicznego odsetka dla mieszkańców wsi /odpowiednio 23,3 i 8,2%/.

Wyniki spisu pokazują również, że wraz z wyższym poziomem wykształcenia rośnie wskaźnik zatrudnienia. Najwyższym wskaźnikiem zatrudnienia /74,8%/ charakteryzuje się populacja osób z wykształceniem wyższym, natomiast najniższy wskaźnik /12,5%/ notuje się wśród osób z wykształceniem podstawowym i bez wykształcenia.

A.6 Aktywność zawodowa ludności

Znaczny spadek w ostatnich latach liczby pracujących przyczynił się do wzrostu stopy bezrobocia oraz wzrostu liczby osób biernych zawodowo. Procesy restrukturyzacyjne przedsiębiorstw oraz prowadzona dezaktywizacyjna polityka skłaniająca zwłaszcza osoby po 50 roku życia do przechodzenia na wcześniejsze emerytury oraz na zasiłki i świadczenia przedemerytalne przyczyniły się do znacznego spadku wskaźnika zatrudnienia.

Według danych Rocznika Statystycznego Województwa Dolnośląskiego 2004, liczba ludności aktywnej zawodowo w wieku 15 lat i więcej wynosiła w IV kwartale 2003 roku 1188 tys. osób, tj. zmniejszyła się w porównaniu do roku 2002 o 78 tys. osób. W porównaniu do roku 2000 roku zmalała o 161 tys. osób.

Jednocześnie w tym samym okresie zwiększyła się liczba biernych zawodowo z 1008 tys. osób w IV kwartale 2000 roku do 1086 tys. w IV kwartale 2003 roku, tj. o 78 tys. osób.

Zmiany w populacji aktywnych zawodowo uwidoczniły się w większym stopniu wśród zbiorowości kobiet niż mężczyzn. W latach 2000 – 2003 liczba aktywnych zawodowo mężczyzn zmniejszyła się o 75 tys. osób, czyli o 10,3%, a liczba kobiet zmalała o 87 tys. osób, tj. o 14,0%.

Zmiany w liczbie ludności aktywnej i biernej zawodowo w latach 2000 – 2003 ilustruje poniższa tabela.

Wyszczególnienie	L a t a			
	2000	2001	2002	2003
	IV kwartał	IV kwartał	IV kwartał	IV kwartał
Aktywni zawodowo – ogółem /tys. osób/	1349	1214	1266	1188
- mężczyźni	729	667	701	654
- kobiety	620	546	565	533
Bierni zawodowo – ogółem /tys. osób/	1008	1024	1051	1086
- mężczyźni	392	413	429	444
- kobiety	616	611	622	642

Źródło: Rocznik Statystyczny Województwa Dolnośląskiego 2003, 2004.

Współczynnik aktywności zawodowej w 2003 roku kształtował się na poziomie 52,3% /57,3% w 2000 roku/. Oznacza to, że w 2003 roku tylko nieco ponad połowa ludności w wieku 15 lat i więcej była aktywna zawodowo, czyli pracowała lub aktywnie poszukiwała pracy.

Mężczyźni wykazują się większym stopniem aktywności zawodowej niż kobiety. W 2003 roku współczynnik aktywności wśród mężczyzn wynosił 59,6%, podczas gdy w grupie kobiet tylko 45,4%. W porównaniu do 2000 roku współczynniki aktywności zawodowej dla mężczyzn i kobiet zmniejszyły się odpowiednio o 5,4 i 4,8 punktu procentowego.

Porównanie współczynników aktywności zawodowej oraz wskaźników zatrudnienia mężczyzn i kobiet w latach 2000-2003 przedstawia poniższa tabela.

Wyszczególnienie	L a t a			
	2000	2001	2002	2003
	IV kwartał	IV kwartał	IV kwartał	IV kwartał
Współczynnik aktywności zawodowej – ogółem / w % /	57,3	54,3	54,6	52,3
- mężczyźni	65,0	61,8	62,0	59,6
- kobiety	50,2	47,2	47,6	45,4
Wskaźnik zatrudnienia – ogółem / w % /	45,2	41,4	39,8	38,9
- mężczyźni	52,4	47,8	45,7	44,4
- kobiety	38,8	35,5	34,2	33,7

Źródło: *Rocznik Statystyczny Województwa Dolnośląskiego 2003, 2004.*

Porównanie współczynników aktywności zawodowej ludności zamieszkałej w miastach i na wsi w latach 2000-2003 wskazuje, że aktywność zawodowa mieszkańców wsi utrzymuje się stale na niższym poziomie, co ilustruje poniższa tabela.

Wyszczególnienie	L a t a			
	2000	2001	2002	2003
	IV kwartał	IV kwartał	IV kwartał	IV kwartał
Współczynnik aktywności zawodowej – ogółem / w % /	57,3	54,3	54,6	52,3
- miasta	57,8	54,6	55,0	52,7
- wieś	55,8	53,4	53,8	51,1
Wskaźnik zatrudnienia – ogółem / w % /	45,2	41,4	39,8	38,9
- miasta	46,3	42,0	39,9	39,6
- wieś	42,7	40,0	39,5	37,2

Źródło: *Rocznik Statystyczny Województwa Dolnośląskiego 2003, 2004.*

Najwyższymi współczynnikami aktywności zawodowej charakteryzują się osoby w wieku 35-44 lat /87,2%/ oraz w wieku 25-34 lat /85,0%/. Niskim wskaźnikiem aktywności zawodowej charakteryzują się osoby w starszych grupach wiekowych. Zaledwie 14,7% ludności w wieku 55 lat i więcej pracuje lub aktywnie poszukuje pracy.

Zestawienie porównawcze współczynników aktywności zawodowej ludności według wieku ilustruje poniższa tabela.

Wyszczególnienie	Ogółem	W tym w wieku:					
		produkcyjnym	15 – 24 lat	25 – 34 lat	35 – 44 lat	45 – 54 lat	55 lat i więcej
		w %					
a – wsp. akt. zawod.	52,3	68,1	33,0	85,0	87,2	70,2	14,7
b – wskaźnik zatrudn.	38,9	50,4	16,7	65,1	68,1	53,5	12,0

Źródło: „Rocznik Statystyczny Województwa Dolnośląskiego 2003, 2004”

Wyższy poziom wykształcenia jest istotnym elementem, który w warunkach dużej konkurencji na rynku pracy stwarza większe szanse i możliwości zatrudnienia, co potwierdzają w dużym stopniu współczynniki aktywności zawodowej oraz wskaźniki zatrudnienia. Według danych Rocznika Statystycznego Województwa Dolnośląskiego 2004, najwyższą aktywnością zawodową wykazują się osoby z wykształceniem wyższym.

Wskaźnik aktywności zawodowej osób o najwyższych kwalifikacjach kształtuje się na poziomie 78,0%, a wskaźnik zatrudnienia wynosi 71,1%

Najniższą aktywnością zawodową wykazują się osoby o najniższym poziomie wykształcenia i kwalifikacji zawodowych. Współczynnik aktywności zawodowej wśród tej grupy osób kształtuje się na blisko 4-krotnie niższym poziomie niż wśród osób posiadających wykształcenie wyższe.

Współczynnik aktywności zawodowej ludności oraz wskaźnik zatrudnienia według poziomu wykształcenia w 2003 roku przedstawia poniższa tabela.

Wyszczególnienie	Ogółem	wykształcenie				
		wyższe	policealne i średnie zawodowe	średnie ogólno- kształcące	zasadnicze zawodowe	gimnazjalne, podstawowe i niepełne podstawowe
		w %				
a – wsp. akt. zawod.	52,3	78,0	64,4	49,5	65,5	20,4
b – wskaźnik zatrudn.	38,9	71,1	52,0	32,7	44,8	11,4

Źródło: „Rocznik Statystyczny Województwa Dolnośląskiego 2003, 2004”

7. Kształcenie zawodowe w województwie

Dynamiczne zmiany na rynku pracy województwa dolnośląskiego, w tym coraz wyższe wymagania stawiane przez pracodawców osobom poszukującym pracy, zwłaszcza młodzieży wymuszają potrzebę podnoszenia kwalifikacji, co pociąga za sobą potrzebę podnoszenia jakości oraz zmian struktury kształcenia zawodowego. Głównym zadaniem szkolnictwa zawodowego staje się wyposażenie absolwenta szkoły w umiejętności i wiedzę, która umożliwi mu skuteczne poruszanie się na niestabilnym rynku pracy. Kilkuletni pobyt w szkole powinien umożliwić również absolwentowi nabycie umiejętności i nawyku stałego uczenia się i doskonalenia własnych umiejętności. Po akcesji do Unii Europejskiej ważne zadanie w systemie szkolnictwa zawodowego to stałe poszerzanie struktury kształcenia o profile i zawody, które preferowane są na rynkach pracy państw Unii. Pozwoli to w dużej mierze na zwiększenie konkurencyjności mieszkańców Dolnego Śląska na rynkach pracy Unii Europejskiej.

Według danych Rocznika Statystycznego Województwa Dolnośląskiego 2004 w roku szkolnym 2003/2004 system szkolnictwa zawodowego dla młodzieży w województwie dolnośląskim obejmował 760 szkół, w których kształciło się 85,3 tys. młodzieży. W 242 średnich szkołach zawodowych i technicach kwalifikacje zawodowe zdobywało 42,0 tys. osób, w 355 szkołach policealnych 26,2 tys. osób, w 144 szkołach zasadniczych zawodowych 15,4 tys. osób oraz w 19 szkołach artystycznych 1,6 tys. osób.

Ponadto w 130 ponadgimnazjalnych liceach profilowanych dla młodzieży kształciło się 16,7 tys. uczniów, a w 187 liceach ogólnokształcących dla młodzieży 55,7 tys.

Większość szkół szkolnictwa zawodowego /ponad 90%/ zlokalizowana jest w miastach. Do największych ośrodków szkolnictwa zawodowego należą: Wrocław, Jelenia Góra, Legnica, Wałbrzych, Świdnica, Lubin, Bolesławiec, Kłodzko i Dzierżoniów.

Strukturę kształcenia zawodowego młodzieży w roku szkolnym 2003/2004 w województwie dolnośląskim w układzie podregionów /bez szkół artystycznych/ ilustruje poniższa tabela.

Wyszczególnienie	Liczba uczniów szkół zawodowych - ogółem	w tym:		
		ponadpodstawowych średnich szkół zawodowych oraz ponadgimnazjalnych techników dla młodzieży	szkół policealnych	szkół zasadniczych zawodowych dla młodzieży
Województwo dolnośląskie – ogółem	83615	42017	26208	15390
<i>struktura w %</i>	<i>100,0</i>	<i>50,3</i>	<i>31,3</i>	<i>18,4</i>
Podregion jeleniogórsko-wałbrzyski	39474	23164	9166	7144
<i>struktura w %</i>	<i>100,0</i>	<i>58,7</i>	<i>23,2</i>	<i>18,1</i>
Podregion legnicki	15827	9016	3567	3244
<i>struktura w %</i>	<i>100,0</i>	<i>57,0</i>	<i>22,5</i>	<i>20,5</i>
Podregion wrocławski	7589	4340	795	2454
<i>struktura w %</i>	<i>100,0</i>	<i>57,2</i>	<i>10,5</i>	<i>32,3</i>
Podregion m. Wrocław	20725	5497	12680	2548
<i>struktura w %</i>	<i>100,0</i>	<i>26,5</i>	<i>61,2</i>	<i>12,3</i>

Źródło: Rocznik Statystyczny Województwa Dolnośląskiego 2004

Szkolnictwo zawodowe w województwie dolnośląskim koncentruje się głównie w podregionie jeleniogórsko-wałbrzyskim. W roku szkolnym 2003/2004 kształciło się tu ponad 47% ogółu uczniów szkół zawodowych w skali województwa. Udział pozostałych podregionów kształtował się na poziomie: m. Wrocław - 24,8%, podregion legnicki - 18,9%, wrocławski - 9,1%.

Struktura szkolnictwa zawodowego w układzie podregionów wykazuje duże zróżnicowanie. Największy odsetek uczniów kształcących się w średnich szkołach zawodowych i technikach dla młodzieży notuje się w podregionie jeleniogórsko-wałbrzyskim - /58,7%/, natomiast najniższy wskaźnik występuje w podregionie m. Wrocław /26,5%/

Największy odsetek uczniów kształcących się w szkołach policealnych notuje się w podregionie m. Wrocław - 61,2% /przeciętnie w województwie 31,3%/, a najniższe w podregionie wrocławskim - 10,5% i legnickim - 22,5%.

W województwie dolnośląskim notuje się znaczne zróżnicowanie przestrzenne rozwoju szkolnictwa zawodowego mierzonego wskaźnikiem liczby uczniów szkół zawodowych przypadających na 10 tys. mieszkańców. Przeciętnie w województwie na 10 tys. mieszkańców przypada 288 uczniów szkół zawodowych. Najwyższy wskaźnik notuje się w podregionie m. Wrocław - 325 uczniów na 10 tys. mieszkańców. W pozostałych podregionach wynosi odpowiednio: legnickim - 317, jeleniogórsko-wałbrzyskim - 297 oraz wrocławskim - 174 uczniów szkół zawodowych na 10 tys. mieszkańców.

Znacznie większe różnice stopnia nasycenia miejscami nauki zawodu w systemie szkolnictwa zawodowego widoczne są w przekroju powiatów. Najniższe wskaźniki liczby uczniów na 10 tys. mieszkańców notuje się w powiatach jeleniogórskim-ziemskim oraz wrocławskim-ziemskim - odpowiednio 40 i 41, najwyższe w powiatach jeleniogórskim-grodzkim /599/, legnickim-grodzkim /499/ oraz głogowskim /467/.

Z danych Rocznika Statystycznego Województwa Dolnośląskiego 2004 wynika, że głównymi kierunkami kształcenia w szkolnictwie zawodowym w roku szkolnym 2003/2004 były następujące kierunki:

inżynieryjno-techniczne	22,2%	ogółu	uczniów	szkół	zawodowych
ekonomiczne i administracyjne	18,7%	„	„	„	„
usług dla ludności	13,8%	„	„	„	„
społeczne	13,8%	„	„	„	„
produkcji i przetwórstwa	5,9%	„	„	„	„
architektury i budownictwa	5,5%	„	„	„	„
informatyczne	5,1%	„	„	„	„

Ważnym problemem w rozwoju szkolnictwa zawodowego w województwie dolnośląskim staje się dostosowanie struktury kształcenia zawodowego do potrzeb rynku pracy.

Pomocnym narzędziem w kształtowaniu odpowiedniej struktury kształcenia zawodowego będzie prowadzony w ramach realizacji Regionalnego Planu Działań na rzecz Zatrudnienia monitoring zawodów nadwyżkowych i deficytowych. Wyniki badań udostępnione zostaną władzom oświatowym oraz dyrektorom szkół dla potrzeb korygowania poziomu, struktury i treści kształcenia zawodowego.

Istotną rolę w systemie edukacji zawodowej w województwie dolnośląskim odgrywają szkoły wyższe. W roku akademickim 2003/2004 w 29 szkołach wyższych kształciło się 156,5 tys. studentów, w tym 81,4 tys. w systemie studiów dziennych. Na studiach dziennych najwięcej studentów kształciło się w wyższych szkołach technicznych – 26,2 tys. osób, na uniwersytecie – 18,3 tys. osób, wyższych szkołach zawodowych – 10,8 tys. osób, w wyższych szkołach ekonomicznych 10,0 tys. osób oraz w wyższych szkołach rolniczych – 8,0 tys. osób.

Pod względem liczby studiujących w szkołach wyższych województwo dolnośląskie plasuje się na 4 miejscu w kraju /po województwach – mazowieckim, śląskim i małopolskim/.

B. Bezrobocie w województwie dolnośląskim

B.1 Bezrobocie rejestrowane

W grudniu 1998 roku, tj. u progu wprowadzenia nowego podziału administracyjnego kraju w województwie dolnośląskim zarejestrowanych było 160,5 tys. bezrobotnych.

Tendencje wzrostu bezrobocia w Regionie notowano w latach 1999 – 2002. Pierwsze oznaki poprawy sytuacji na rynku pracy w województwie dolnośląskim w sześcioletnim okresie funkcjonowania samorządu województwa zaznaczyły się dopiero w roku 2003., kiedy udało się wyhamować wzrost bezrobocia oraz osiągnąć jego śladowy spadek – o 1,0 tys. osób /w kraju o 41,3 tys. osób/.

Poprawę sytuacji na rynku pracy w 2003 roku charakteryzującą się niewielkim spadkiem bezrobocia zanotowano w trzech podregionach.

Największy spadek bezrobocia zanotowano w podregionie jeleniogórsko-wałbrzyskim o 1,7 tys. osób, w tym w powiecie wałbrzyskim o 1,4 tys. osób. W podregionie legnickim liczba bezrobotnych zmalała o 0,5 tys. osób, a w podregionie wrocławskim o 0,4 tys. osób. Jedynie w podregionie m. Wrocław bezrobocie wzrosło o 1,6 tys. osób.

W latach 1999 – 2003 natężenie zmian poziomu bezrobocia rejestrowanego w województwie dolnośląskim charakteryzowało się dużym zróżnicowaniem przestrzennym. Najszybszy wzrost liczby bezrobotnych miał miejsce w podregionie m. Wrocław, tj. na obszarze o największej koncentracji podmiotów gospodarki /1/3 podmiotów w skali województwa/ oraz o najwyższym wskaźniku podmiotów na 1000 ludności. W latach 1999 – 2003 liczba bezrobotnych w podregionie m. Wrocław zwiększyła się o 26,1 tys. osób, a wskaźnik dynamiki kształtował się na poziomie 324,9%.

Znacznie niższe tempo wzrostu bezrobocia niż przeciętnie w skali województwa i kraju notowano w podregionach jeleniogórsko-wałbrzyskim oraz legnickim. W podregionie legnickim liczba bezrobotnych wzrosła w latach 1999 – 2003 o 18,4 tys. osób, tj. o 57,7%, w podregionie jeleniogórsko-wałbrzyskim zanotowano wzrost o 54,9 tys. osób, tj. o 56,8%. Znacznie łagodniejszy przebieg sytuacji na rynku pracy w podregionie legnickim wynika z dużej koncentracji na tym obszarze przemysłu związanego z wydobywaniem i przetwórstwem miedzi, ponadto na obszarze Legnickiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej powstało szereg zakładów, głównie w branży motoryzacyjnej.

Wolniejsze niż przeciętnie w skali Dolnego Śląska tempo wzrostu bezrobocia w podregionie jeleniogórsko-wałbrzyskim wynika z faktu, że, przebieg procesów restrukturyzacji na tym obszarze i związana z nimi największa skala zwolnień na tym obszarze miała miejsce w latach wcześniejszych. Należy także dodać, że w okresie 1999 – 2003 w odniesieniu do powiatów podregionu jeleniogórsko-wałbrzyskiego stosowano największe preferencje w rozdziale środków Funduszu Pracy przeznaczonych na programy aktywizacji zawodowej bezrobotnych.

Skalę i dynamikę zmian poziomu bezrobocia w województwie dolnośląskim w układzie podregionów w latach 1999 – 2003 na tle kraju ilustruje poniższa tabela.

Wyszczególnienie a-liczba bezrobotnych /tys.osób/ wzrost, spadek [-] w okresie sprawozdawczym c-dynamika /rok poprzedni = 100/		Liczba zarejestrowanych bezrobotnych /stan na dzień/					
		XII. 1998 r	XII. 1999 r	XII. 2000 r	XII. 2001 r	XII. 2002 r	XII. 2003 r
POLSKA	a	1831,4	2349,8	2702,6	3115,1	3217,0	3175,7
	b	x	518,4	352,8	412,5	101,9	-41,3
	c	x	128,3	115,0	115,3	103,3	98,7
Województwo dolnośląskie	a	160,5	203,4	231,7	267,4	279,3	278,3
	b	x	42,9	28,3	35,7	11,9	-1,0
	c	x	126,7	113,9	115,4	104,5	99,6
Podregion jeleniogórsko - wałbrzyski	a	96,7	119,8	133,0	151,5	153,3	151,6
	b	x	23,1	13,2	18,5	1,8	-1,7
	c	x	123,9	111,0	113,9	101,2	98,9
Podregion legnicki	a	31,8	40,7	44,4	48,5	50,6	50,1
	b	x	8,9	3,7	4,1	2,1	-0,5
	c	x	128,0	109,1	109,2	104,3	99,0
Podregion wrocławski	a	21,1	27,6	32,5	38,9	40,0	39,6
	b	x	6,5	4,9	6,4	1,1	-0,4
	c	x	130,8	117,8	119,7	102,8	98,9
Podregion m. Wrocław	a	10,9	15,3	21,7	28,5	35,4	37,0
	b	x	4,4	6,4	6,8	6,9	1,6
	c	x	140,4	141,8	131,3	124,2	104,5

Źródło: Sprawozdanie o rynku pracy MPiPS-01

Rok 2004 był pierwszym, który w porównaniu do lat ubiegłych charakteryzował się wyraźną poprawą sytuacji na rynku pracy. Tempo spadku bezrobocia w województwie dolnośląskim było szybsze niż przeciętnie w kraju.

Liczba bezrobotnych w województwie zmniejszyła się w 2004 roku o 21,2 tys. osób, tj. o 7,6% /w kraju zanotowano spadek o 176,1 tys. osób, tj. o 5,5%/.

Skala spadku bezrobocia w liczbach bezwzględnych w 2004 roku stawia region dolnośląski na pierwszym miejscu w kraju.

Dla porównania, w kolejnych województwach skala spadku bezrobocia wyniosła:

w woj. śląskim	o 15,8 tys. osób, tj. o 4,9%
w woj. wielkopolskim	o 15,6 tys. osób, tj. o 6,3%
w woj. łódzkim	o 14,8 tys. osób, tj. o 6,3%
w woj. małopolskim	o 14,4 tys. osób, tj. o 6,9%
w woj. kujawsko-pomorskim	o 12,5 tys. osób, tj. o 5,9%

Porównanie skali spadku i dynamiki bezrobocia w województwie dolnośląskim w 2004 roku w układzie przestrzennym na tle kraju przedstawia poniższe zestawienie.

Wyszczególnienie a – powiaty o największym spadku bezrobocia	Wzrost, spadek [-] bezrobocia w 2004 roku /w tys. osób/	Dynamika w 2004 roku /XII. 2003 = 100/
P O L S K A	-176,1	94,5
Województwo dolnośląskie	-21,2	92,4
Podregion jeleniogórsko-wałbrzyski	-10,6	93,0
a – Świdnicki	-1,8	90,3
Kłodzki	-1,5	93,2
Wałbrzyski	-1,0	95,4
Podregion legnicki	-5,9	88,3
a – Lubiński	-2,0	78,0
Głogowski	-1,0	88,5
Podregion wrocławski	-3,1	92,2
a – Oławski	-1,3	82,6
Oleśnicki	-1,2	88,4
Podregion m. Wrocław	-1,6	95,8

Źródło: wyliczenia DWUP w oparciu o sprawozdanie MPiPS-01

Połowę ogólnego spadku bezrobocia w 2004 roku notowano w podregionie jeleniogórsko-wałbrzyskim, natomiast największy spadek w ujęciu dynamicznym zanotowano w podregionie legnickim /o 11,7%/.

Niewielki spadek bezrobocia zanotowano w podregionie m. Wrocław /o 1,6 tys. osób, tj. o 4,2%/. Oznacza to jednak przełamanie niekorzystnych tendencji jakie charakteryzowały sytuację na rynku pracy na tym obszarze w latach 1999 – 2003.

2. Stopa bezrobocia

Poziom stopy bezrobocia jest wynikiem relacji zmian jakie zachodzą w liczbie pracujących i bezrobotnych. Lata 1999 – 2003 były okresem szybkiego wzrostu stopy bezrobocia w województwie dolnośląskim, wynikającego zarówno z dużego spadku liczby pracujących przy jednoczesnym dużym wzroście liczby bezrobotnych.

Na koniec grudnia 1998 roku, tj. u progu nowego podziału administracyjnego kraju, stopa bezrobocia w województwie dolnośląskim wynosiła 12,8%, tj. była wyższa o 2,4 punkty procentowe od przeciętnej krajowej stopy bezrobocia.

W oparciu o wyniki NSP 2002 - wprowadzające korektę zatrudnienia w rolnictwie indywidualnym, GUS dokonał korekty stopy bezrobocia według województw dla lat 2001 – 2003, co ilustruje poniższe zestawienie.

	<u>Polska</u>	<u>Woj. dolnośląskie</u>
Grudzień 2001		
dane dotychczasowe	17,5	21,5
dane zweryfikowane	19,4	22,8
Grudzień 2002		
dane dotychczasowe	18,0	22,4
dane zweryfikowane	20,0	23,7
Grudzień 2003		
dane dotychczasowe	18,0	22,5
dane zweryfikowane	20,0	23,8

Źródło: Dane Departamentu Statystyki Społecznej GUS

Z powyższego zestawienia wynika, że rozpiętość między krajowym a dolnośląskim wskaźnikiem stopy bezrobocia w grudniu 2001 roku wynosiła po korekcie 3,4 punkty procentowe i wzrosła do 3,8 punktu na koniec grudnia 2003 roku.

W 2004 roku notowano w województwie dolnośląskim szybszy spadek stopy bezrobocia niż w kraju. W okresie tym stopa bezrobocia w województwie zmalała z 23,8 do 22,3%, tj. o 1,5 punktu, w kraju zanotowano spadek z 20,0 do 19,1%, tj. o 0,9 punktu procentowego. Na koniec 2004 roku stopa bezrobocia w regionie dolnośląskim była wyższa od wskaźnika krajowego o 3,2 punktu. Podkreślić należy, że największą rozpiętość stopy bezrobocia między regionem a krajem notowano w marcu 2003 roku – 4,0 punkty procentowe. Stopę bezrobocia w województwie dolnośląskim oraz w pozostałych województwach według stanu na koniec grudnia 2004 r. prezentuje mapa nr 1.

Większe spadki stopy bezrobocia niż w kraju i w skali województwa zanotowano w podregionach:

legnickim	z 23,6 do 21,3%, tj. o 2,3 punktu
jeleniogórsko-wałbrzyskim	z 29,6 do 28,0%, tj. o 1,6 punktu
wrocławskim	z 25,0 do 23,4%, tj. o 1,6 punktu

Najniższy spadek stopy bezrobocia zanotowano w podregionie M. Wrocław, z 12,9 do 12,4%, tj. o 0,5 punktu procentowego.

Charakterystyczną cechą dolnośląskiego rynku pracy jest duże zróżnicowanie przestrzenne w rozpiętości stopy bezrobocia pomiędzy powiatami i podregionami. W szczególnie trudnym położeniu znajdują się powiaty w południowym pasie Regionu, wchodzące w skład podregionu jeleniogórsko-wałbrzyskiego. W grudniu 1998 roku w niektórych powiatach tego podregionu stopa bezrobocia 2-krotnie przekraczała przeciętny wskaźnik dla kraju. Dotyczy to powiatów – złotoryjskiego, lwóweckiego, kamiennogórskiego i dzierzoniowskiego.

W ośmiu powiatach tj. bolesławieckim, górowskim, jaworskim, kłodzkim, lubańskim, oleśnickim, świdnickim i wałbrzyskim stopa bezrobocia przekraczała w tym okresie 150% przeciętnej stopy w skali kraju.

Zmiany poziomu stopy bezrobocia w województwie dolnośląskim w okresie grudzień 2003 - grudzień 2004 w układzie podregionów ilustruje poniższe zestawienie.

Wyszczególnienie	Stopa bezrobocia (w % aktywnych zawodowo)	
	31. XII. 2003	31. XII. 2004
P O L S K A	20,0	19,1
Województwo dolnośląskie	23,8	22,3
Podregion jeleniogórsko-wałbrzyski	29,6	28,0
a – Złotoryjski	35,8	34,6
Lwówecki	35,9	33,8
b – Jeleniogórski-grodzki	17,6	15,2
Zgorzelecki	24,2	23,7
Podregion legnicki	23,6	21,3
a – Górowski	34,2	32,7
Legnicki-ziemski	32,0	30,0
b – Polkowicki	17,8	15,9
Lubiński	20,7	16,9
Podregion wrocławski	25,0	23,4
a – Trzebnicki	28,0	26,8
Oławski	28,0	24,3
b – Wrocławski-ziemski	19,6	19,5
Średzki	22,6	22,3
Podregion m. Wrocław	12,9	12,4

Źródło: Dane GUS „Pracujący, bezrobotni, aktywni zawodowo oraz stopa bezrobocia”

Dane za grudzień 2004 roku wskazują, że stopa bezrobocia kształtuje się na najniższym poziomie w powiatach grodzkich, tj. Wrocławiu i Jeleniej Górze oraz w powiecie polkowickim i lubińskim. Wymienione powiaty są obszarami o wysokim poziomie koncentracji rozwoju przemysłu i usług. Stopę bezrobocia na Dolnym Śląsku wg stanu na koniec grudnia 2004 r. w układzie powiatów prezentuje mapa nr 2.

Z danych na koniec grudnia 2004 roku wynika również, że w województwie dolnośląskim nie ma już powiatów, w których stopa bezrobocia przekraczałaby 2-krotnie przeciętny wskaźnik krajowy. Natomiast w 12 powiatach /w tym w 10 z podregionu jeleniogórsko-wałbrzyskiego/ notowano jeszcze poziom stopy bezrobocia przekraczający 150% przeciętnego wskaźnika w skali kraju. Do powiatów tych należą:

złotoryjski	34,6%	tj. 181,2%	przeciętnej stopy bezrobocia w kraju
lwówecki	33,8%	tj. 177,0%	„ „ „
górowski	32,7%	tj. 171,2%	„ „ „
kłodzki	32,2%	tj. 168,6%	„ „ „

dzierżoniowski	31,2%	tj. 163,4%	„	„	„
strzeliński	31,1%	tj. 162,8%	„	„	„
lubański	30,8%	tj. 161,3%	„	„	„
legnicki-ziemski	30,0%	tj. 157,1%	„	„	„
jaworski	29,9%	tj. 156,5%	„	„	„
kamiennogórski	29,7%	tj. 155,5%	„	„	„
ząbkowicki	29,3%	tj. 153,4%	„	„	„
wałbrzyski	28,9%	tj. 151,3%	„	„	„

W końcu 2004 roku rozpiętość wskaźników stopy bezrobocia między skrajnymi powiatami była blisko 3-krotna /złotoryjski 34,6%, wrocławski-grodzki 12,4%/ . Dla porównania w końcu 1998 r. rozpiętość ta między skrajnymi powiatami była 6-krotna /złotoryjski -23,9%, wrocławski -4,0%/.

3. Płynność rynku pracy.

Ważnym elementem diagnozy sytuacji na rynku pracy jest ocena płynności bezrobocia.

Płynność rynku pracy charakteryzują następujące wskaźniki:

- wskaźnik napływu do bezrobocia - który wyraża w procentach stosunek liczby nowo zarejestrowanych bezrobotnych w danym okresie sprawozdawczym do liczby bezrobotnych według stanu na koniec poprzedniego okresu sprawozdawczego,
- wskaźnik odpływu z bezrobocia - który wyraża w procentach stosunek liczby bezrobotnych wyrejestrowanych z urzędów pracy w danym okresie sprawozdawczym do liczby bezrobotnych według stanu na koniec poprzedniego okresu sprawozdawczego,
- wskaźnik płynności rynku pracy - który wyraża w procentach stosunek liczby bezrobotnych, którzy podjęli pracę w danym okresie sprawozdawczym, do liczby nowo zarejestrowanych bezrobotnych w tym okresie.

Powyższe wskaźniki płynności rynku pracy w latach 2000-2004 w województwie dolnośląskim kształtowały się następująco:

Wyszczególnienie	L a t a				
	2000	2001	2002	2003	2004
Współczynnik napływu do bezrobocia					
P O L S K A	105,4	91,6	81,9	82,1	84,5
Województwo dolnośląskie	113,0	98,8	89,4	87,1	87,7
Podregion jeleniogórsko-wałbrzyski	103,3	93,4	83,0	85,2	88,4
Podregion legnicki	109,6	97,1	94,4	92,3	93,7
Podregion wrocławski	119,2	104,5	90,4	89,2	88,5
Podregion m. Wrocław	187,0	127,0	114,0	86,0	75,7
Współczynnik odpływu z bezrobocia					
P O L S K A	90,3	76,4	78,6	83,4	90,1
Województwo dolnośląskie	99,1	83,4	85,0	87,5	95,3
Podregion jeleniogórsko-wałbrzyski	92,3	79,6	81,8	86,3	95,4
Podregion legnicki	100,4	88,0	90,0	93,3	105,4
Podregion wrocławski	101,4	84,7	87,8	90,3	96,3
Podregion m. Wrocław	144,6	95,8	89,8	81,5	80,0
Współczynnik płynności rynku pracy					
P O L S K A	43,0	40,7	46,5	49,1	50,8

Województwo dolnośląskie	43,2	41,7	45,9	48,8	51,5
Podregion jeleniogórsko-wałbrzyski	45,4	42,5	47,8	49,5	51,1
Podregion legnicki	45,3	43,6	47,2	49,6	52,2
Podregion wrocławski	42,5	41,2	46,4	48,9	51,4
Podregion m. Wrocław	31,3	35,6	36,4	44,8	52,5

Źródło: wyliczenia DWUP na podstawie sprawozdań MPiPS-01

Z analizy powyższego zestawienia wynika, że w latach 2000 – 2002, tj. w okresie dużego wzrostu bezrobocia, wskaźnik napływu do bezrobocia kształtował się w skali województwa na wyższym poziomie od wskaźnika odpływu. Proporcje zostały odwrócone dopiero w roku 2003, tj. w okresie kiedy wyhamowane zostały tendencje wzrostu liczby bezrobotnych. W roku 2004 poziom wskaźnika odpływu z bezrobocia znacznie wyprzedza poziom wskaźnika napływu. Zmiany relacji powyższych wskaźników w 2004 roku korelują ze spadkiem bezrobocia jaki zanotowano w tym okresie na Dolnym Śląsku.

4. Oferty pracy.

Trudna sytuacja na rynku pracy w województwie dolnośląskim w latach 1999 – 2002 była w znacznym stopniu wynikiem relatywnie małej liczby wolnych miejsc pracy zgłaszanych przez pracodawców do urzędów pracy w stosunku do napływu bezrobotnych. Liczba ofert pracy w latach 1999 – 2002 systematycznie spadała – z 61,8 tys. w roku 1999 do 38,2 tys. w roku 2001. W 2002 roku zaznaczył się nieznaczny wzrost do 41,6 tys., który spowodowany był głównie wzrostem ofert pracy subsydiowanej ze środków Funduszu Pracy.

W 2003 roku powiatowe urzędy pracy pozyskały 59,2 tys. ofert, tj. o 17,6 tys. więcej niż w roku 2002, w tym o 16,6 tys. więcej ofert pracy subsydiowanej. W 2003 roku na jedną ofertę pracy przypadało 4,1 rejestrujących się bezrobotnych.

Rok 2004 zaznaczył się dalszym wzrostem napływu ofert pracy /o 7,5 tys./, przy czym podkreślić należy, że był to wyłącznie wzrost napływu ofert pracy niesubsydiowanej. Napływ ofert pracy subsydiowanej zmniejszył się w tym okresie o 4,4 tys. osób. W 2004 roku na jedną zgłoszoną ofertę pracy przypadało 3,7 rejestrujących się bezrobotnych.

Skalę napływu ofert pracy w województwie dolnośląskim w latach 2000 –2004 charakteryzuje duże zróżnicowanie przestrzenne, co ilustruje poniższe zestawienie.

Wyszczególnienie		L a t a					
		2000	2001	2002	2003	Razem 2000 - 2003	2004
a – liczba zgłoszonych ofert pracy /w tys./							
b - % udziału w skali województwa							
Podregion jeleniogórsko-wałbrzyski	a	29,5	19,6	22,7	32,6	104,4	36,7
	b	54,5	51,4	54,5	55,1	54,0	55,0
Podregion legnicki	a	11,8	7,5	7,9	10,5	37,6	10,4
	b	21,8	19,6	18,9	17,7	19,5	15,6
Podregion wrocławski	a	6,5	5,6	6,3	8,2	26,5	9,1
	b	12,0	14,6	15,2	13,8	13,7	13,7
Podregion m. Wrocław	a	6,4	5,5	4,7	8,0	24,6	10,5
	b	11,8	14,4	11,4	13,5	12,7	15,7
Województwo dolnośląskie - ogółem	a	54,1	38,2	41,6	59,2	193,1	66,7
	b	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Źródło: sprawozdanie o rynku pracy MPiPS-01

Największy napływ ofert zatrudnienia do urzędów pracy w latach 1999 – 2004 notowano w podregionie jeleniogórsko-wałbrzyskim. W omawianym okresie publiczne służby zatrudnienia na tym obszarze pozyskiwały ponad 54% ogółu ofert pracy zgłaszanych przez pracodawców w skali województwa. Kolejnym podregionem o największej koncentracji zgłoszeń wolnych miejsc pracy jest podregion legnicki, ale jego udział w skali województwa systematycznie maleje od 2000 roku.

Relatywnie niewielki napływ ofert zatrudnienia - w porównaniu do dużej koncentracji podmiotów gospodarczych - notuje się w podregionie m. Wrocław. Przeciętny udział tego podregionu w napływie ofert pracy w latach 2000 – 2003 wynosił 12,7%, a w 2004 roku zwiększył się zaledwie do 15,7%.

Relację liczby ofert pracy zgłaszanych przez pracodawców w odniesieniu do napływu bezrobotnych oraz do liczby zarejestrowanych bezrobotnych na koniec lat 2000-2004 przedstawia poniższa tabela.

Wyszczególnienie		2000r	2001r	2002r	2003r	2004r
a – wskaźnik napływu bezrobotnych do napływu ofert pracy						
b – wskaźnik liczby bezrobotnych przypadających na jedną zgłoszoną ofertę pracy						
WOJEWÓDZTWO	a	4,3	6,0	5,7	4,1	3,7
	b	4,3	7,0	6,7	4,7	3,9
Podregion jeleniogórsko-wałbrzyski	a	4,2	6,3	5,5	4,0	3,7
	b	4,5	7,7	6,8	4,6	3,8
Podregion legnicki	a	3,8	5,8	5,8	4,5	4,5
	b	3,8	6,5	6,4	4,8	4,2
Podregion wrocławski	a	5,1	6,1	5,6	4,4	3,8
	b	5,0	7,0	6,3	4,8	4,0
Podregion m. Wrocław	a	4,5	5,0	6,8	3,8	2,7
	b	3,4	5,2	7,5	4,6	3,4

źródło: wyliczenia DWUP na podstawie sprawozdań MPiPS-01

Coraz większe wsparcie w aktywizowaniu bezrobotnych stanowiły oferty pracy subsydiowanej ze środków Funduszu Pracy. Wzrost udziału ofert pracy subsydiowanej w ogólnej liczbie zgłoszonych ofert pracy był widoczny głównie w latach 2002 – 2003, tj. w okresie dysponowania przez samorządy powiatowe większymi środkami na finansowanie zatrudnienia subsydiowanego.

W 2004 roku odsetek ofert pracy subsydiowanej w napływie ofert pracy ogółem wynosił 42,4%, tj. zmniejszył się w porównaniu do wskaźnika w roku 2003 o 12,6 punktu procentowego.

Porównanie napływu ofert pracy subsydiowanej w latach 2000 – 2004 w skali województwa i w układzie podregionów przedstawia poniższa tabela.

Wyszczególnienie		2000r	2001r	2002r	2003r	2004r
a – zgłoszone oferty pracy – ogółem /w tys./						
b – w tym oferty pracy subsydiowanej						
c - % udziału ofert pracy subsydiowanej						
WOJEWÓDZTWO	a	54,0	38,2	41,6	59,2	66,7
	b	19,7	9,4	16,0	32,6	28,2
	c	36,5	24,6	38,6	55,0	42,4
Podregion jeleniogórsko-wałbrzyski	a	29,5	19,6	22,7	32,6	36,7
	b	12,1	5,2	9,1	19,0	16,8
	c	41,0	26,3	40,3	58,2	45,9

Podregion legnicki	a	11,8	7,5	7,9	10,5	10,4
	b	4,4	2,4	3,8	7,1	6,7
	c	37,0	32,0	48,6	67,9	64,3
Podregion wrocławski	a	6,5	5,6	6,3	8,2	9,1
	b	2,4	1,1	1,7	3,6	2,5
	c	36,8	20,0	27,4	44,5	27,7
Podregion m. Wrocław	a	6,4	5,5	4,7	8,0	10,5
	b	0,9	0,7	1,4	2,8	2,2
	c	14,6	13,0	28,5	35,5	20,8

Źródło: sprawozdanie o rynku pracy MIPS-01

5. Grupy osób o szczególnej sytuacji na rynku pracy woj. dolnośląskiego

Zmiany na rynku pracy w województwie dolnośląskim charakteryzowały się dużym zróżnicowaniem intensywności wzrostu poziomu bezrobocia w układzie przestrzennym, a także w układzie grup bezrobotnych. Z różnym nasileniem kształtowały się także zmiany w strukturze bezrobotnych.

Duża liczba i wysoki udział w ogólnej liczbie bezrobotnych, identyfikuje jako grupy szczególnie zagrożone na rynku pracy osoby długotrwale bezrobotne, tj. pozostające bez pracy dłużej niż 12-miesiące oraz osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym, gimnazjalnym i niższym.

Trudności z podjęciem pierwszej pracy zawodowej mają osoby młode w wieku do 24 lat. Do grup o dużym stopniu zagrożenia na rynku pracy należy zaliczyć osoby w wieku ponad 45 lat, kobiety z uwagi na fakt, że pracodawcy chętniej zatrudniają mężczyzn, oraz osoby zamieszkałe na wsi z uwagi na duże niedoinwestowanie obszarów wiejskich i duży deficyt miejsc pracy na tych obszarach. Względy zdrowotne i społeczne osób niepełnosprawnych stawiają je również w grupie bezrobotnych o szczególnym statusie na rynku pracy.

• Bezrobocie długookresowe

Niekorzystną cechą rynku pracy województwa dolnośląskiego jest stan bezrobocia długotrwałego, do którego w statystyce rynku pracy zalicza się osoby pozostające bez pracy co najmniej ponad rok.

W latach 1999 – 2003 duży wzrost bezrobocia długotrwałego towarzyszył znacznemu wzrostowi bezrobocia ogółem. W okresie tym liczba bezrobotnych pozostających bez pracy dłużej niż jeden rok zwiększyła się z 60,9 do 138,9 tys. osób, tj. ponad 2-krotnie. Długotrwale bezrobotni stanowili 66,2% wzrostu liczby bezrobotnych ogółem. Ponad 2-krotny wzrost bezrobocia długookresowego zanotowano również w kraju.

Skalę i dynamikę wzrostu bezrobocia długotrwałego na tle wzrostu bezrobocia ogółem w latach 1999 – 2003, w układzie podregionów przedstawia poniższe zestawienie.

Wyszczególnienie	Wzrost bezrobocia długotrwałego w latach 1999 - 2003			
	Bezrobotni ogółem /tys. osób/	Długotrwale bezrobotni /tys. osób/	Dynamika /XII. 1998 = 100/	
			Bezrobotni ogółem	Długotrwale bezrobotni
P O L S K A	1344,3	927,2	173,4	225,4
Województwo dolnośląskie	117,8	78,0	173,4	228,1
Podregion jeleniogórsko-wałbrzyski	54,9	37,2	156,8	196,3
a – Zgorzelecki	5,0	3,7	205,6	306,7

Wałbrzyski	10,6	7,1	193,0	270,1
b – Bolesławiecki	2,0	0,8	128,8	126,8
Kamiennogórski	1,0	0,6	122,4	134,3
Podregion legnicki	18,4	13,3	157,7	217,7
a – Wołowski	1,9	1,3	173,0	249,8
Górowski	2,0	1,3	179,2	232,1
b – Polkowicki	1,7	1,6	135,8	180,6
Głogowski	3,1	2,2	152,8	213,9
Podregion wrocławski	18,4	11,4	187,0	244,3
a – Wrocławski-ziemski	4,6	2,9	291,6	428,7
Oławski	3,3	2,1	179,7	240,9
b – Oleśnicki	3,9	2,5	163,0	202,4
Średzki	1,6	1,0	162,1	217,5
Podregion m. Wrocław	26,1	16,1	339,4	622,4

Źródło: sprawozdanie o rynku pracy MPIPS-01

Tempo wzrostu bezrobocia długotrwałego w latach 1999 – 2003 było szybsze od wzrostu bezrobocia ogółem. Niepokojąco wysoką dynamikę wzrostu bezrobocia długotrwałego zanotowano w podregionie m. Wrocław, gdzie populacja długotrwałe bezrobotnych zwiększyła się ponad 6-krotnie.

Względnie najkorzystniejszą sytuację zanotowano w podregionie jeleniogórsko-wałbrzyskim /dynamika niższa od średniej krajowej i wojewódzkiej oraz od przeciętnej w pozostałych podregionach/, tym niemniej i na tym obszarze populacja bezrobotnych pozostających bez pracy ponad jeden rok zwiększyła się prawie 2-krotnie.

W końcu grudnia 2003 roku osoby pozostające bez pracy dłużej niż jeden rok stanowiły 49,9% ogółu zarejestrowanych bezrobotnych / 37,9% w grudniu 1998 r /.

Niepokojącym zjawiskiem był duży wzrost osób pozostających bez pracy dłużej niż 24-miesiące. W latach 1999 – 2003 populacja tej grupy bezrobotnych zwiększyła się z 34,0 do 85,8 tys. osób, tj. 2,5-krotnie /66,5% wzrostu bezrobocia długookresowego ogółem/, podczas gdy liczba pozostających bez pracy od 12 do 24 miesięcy zwiększyła się z 26,9 do 53,0 tys. osób, czyli o 97,0% /33,5% /.

W 2004 roku, po raz pierwszy na przestrzeni ostatnich sześciu lat, zanotowano w województwie dolnośląskim spadek liczby bezrobotnych pozostających bez pracy ponad 12-miesiące. W tym okresie liczba długotrwałe bezrobotnych zmniejszyła się o 11,3 tys. osób, tj. o 8,1%.

Spadek bezrobocia długookresowego zanotowano w trzech podregionach, tj. jeleniogórsko-wałbrzyskim – o 7,3 tys. osób, legnickim – o 3,5 tys. osób, oraz wrocławskim – o 1,1 tys. osób. W podregionie m. Wrocław liczba długotrwałe bezrobotnych wzrosła o 0,6 tys. osób.

Odsetek długotrwałe bezrobotnych zmniejszył się na obszarze dwóch podregionów:

w podregionie jeleniogórsko-wałbrzyskim z 50,0 do 48,6%

w podregionie legnickim z 48,9 do 47,5%

Wzrost wskaźnika odnotowano:

w podregionie wrocławskim z 48,9 do 50,1%

w podregionie m. Wrocław z 51,8 do 55,9%

Wyższe wskaźniki bezrobocia długotrwałego niż w województwie dolnośląskim notuje się w skali kraju. W okresie - grudzień 1998 - 2004 roku odsetek długotrwanie bezrobotnych zwiększył się w kraju z 40,4 do 52,2%, podczas gdy w województwie dolnośląskim zanotowano wzrost z 38,0 do 49,6%.

Porównanie skali bezrobocia długotrwałego w województwie dolnośląskim na tle kraju ilustruje poniższe zestawienie.

Wyszczególnienie	Odsetek osób pozostających bez pracy dłużej niż jeden rok w strukturze bezrobotnych według grup bezrobotnych /stan na dzień/			
	31. XII. 2003r		31. XII. 2004r	
	Polska	Dolny Śląsk	Polska	Dolny Śląsk
Bezrobotni – ogółem	52,5	49,9	52,2	49,6
Bezrobotne kobiety – ogółem	58,6	55,1	57,5	55,0
Bezrobotni w wieku:				
18 – 24 lat	38,3	33,7	35,7	30,6
25 – 34	51,5	46,9	50,2	45,4
35 - 44	59,1	55,6	59,0	54,9
45 - 54	62,2	60,7	63,1	61,5
55 - 59	68,5	67,0	68,5	68,5
60 - 64	74,4	73,0	73,1	74,0
Bezrobotni z wykształceniem:				
wyższym	29,0	27,7	29,8	29,4
policjalnym i średnim zawodowym	46,1	42,9	44,3	41,8
średnim ogólnokształcącym	45,2	43,3	42,7	40,3
zasadniczym zawodowym	53,1	49,6	54,3	50,3
gimnazjalnym i poniżej	60,7	58,3	60,8	58,3

Źródło: wyliczenia DWUP na podstawie sprawozdań MIPS-01

W województwie dolnośląskim notuje się znacznie większy zakres bezrobocia długotrwałego wśród kobiet niż wśród mężczyzn. Należy jednak podkreślić, że udział kobiet w strukturze bezrobocia długotrwałego w latach 1999 – 2004 znacznie się zmniejszył. W końcu grudnia 2004 roku zarejestrowanych było 72,4 tys. kobiet pozostających bez pracy dłużej niż jeden rok, które stanowiły 56,9% ogólnej liczby długotrwanie bezrobotnych /w grudniu 1999 roku wskaźnik ten kształtował się na poziomie 69,5%/ . Odsetek mężczyzn w liczbie bezrobotnych pozostających bez pracy dłużej niż 12-miesiące zwiększył się z 30,5% w grudniu 1999 roku do 43,2 % w grudniu 2004 roku.

Populację długotrwanie bezrobotnych w województwie dolnośląskim charakteryzuje znaczne zróżnicowanie pod względem wieku i poziomu wykształcenia.

Grupą bezrobotnych, która na tle innych grup wiekowych wykazuje się znacznie niższą skalą bezrobocia długotrwałego są osoby w wieku 18 – 24 lat. W grudniu 2004 roku odsetek długotrwanie bezrobotnych wśród młodzieży wynosił 30,6%.

Najbardziej narażone na długotrwałe pozostawanie bez pracy są osoby w starszych grupach wiekowych. Im wyższy wiek bezrobotnych tym wyższy odsetek osób pozostających bez pracy dłużej niż 12-miesiące. Skalę zmian udziału długotrwanie bezrobotnych w ogólnej liczbie bezrobotnych w okresie grudzień 1999 - grudzień 2004 według grup wiekowych ilustruje poniższe zestawienie.

	grudzień 1999	grudzień 2004
	/ % /	
w grupie bezrobotnych w wieku 18 – 24 lat	25,0	30,6
w grupie bezrobotnych w wieku 25 – 34 lat	38,1	45,4
w grupie bezrobotnych w wieku 35 – 44 lat	41,0	54,9

w grupie bezrobotnych w wieku 45 – 54 lat	44,4	61,5
w grupie bezrobotnych w wieku 55 – 59 lat	51,4	68,5
w grupie bezrobotnych w wieku 60 – 64 lat	60,4	74,0

Na długotrwałe pozostawanie bez pracy narażone są w dużym stopniu również osoby posiadające niskie kwalifikacje zawodowe. Wraz z podnoszeniem się poziomu wykształcenia wskaźniki udziału długotrwałe bezrobotnych wykazują tendencję malejącą.

Skalę zmian udziału długotrwałe bezrobotnych w ogólnej liczbie bezrobotnych w okresie grudzień 1999 - grudzień 2004 według poziomu wykształcenia ilustruje poniższe zestawienie.

	grudzień 1999	grudzień 2004
	/ % /	
z wykształceniem wyższym	19,3	29,4
z wykształceniem policealnym i średnim zawodowym	32,1	41,8
z wykształceniem średnim ogólnokształcącym	36,1	40,3
z wykształceniem zasadniczym zawodowym	35,2	50,3
z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej	41,6	58,3

Skalę wzrostu wskaźnika udziału bezrobotnych pozostających bez pracy ponad jeden rok w okresie grudzień 1998 – grudzień 2004 w układzie podregionów na tle kraju i województwa ilustruje poniższa tabela.

Wyszczególnienie	Udział bezrobotnych pozostających bez pracy dłużej niż 12-miesiący w ogólnej liczbie bezrobotnych		
	/ w % /		
	Stan na dzień		
	31. XII. 1998r	31. XII. 2003r	31. XII. 2004r
P O L S K A	40,4	52,5	52,2
Województwo dolnośląskie	37,9	49,9	49,6
Podregion jeleniogórsko-wałbrzyski	39,9	50,0	48,6
Podregion legnicki	35,4	48,9	47,5
Podregion wrocławski	37,4	48,9	50,1
Podregion m. Wrocław	28,3	51,8	55,9

Źródło: wyliczenia DWUP na podstawie sprawozdań MPiPS-01

Największy odsetek bezrobocia długotrwałego na koniec 2004 roku /55,9%/ zanotowano w podregionie m. Wrocław. W podregionie jeleniogórsko-wałbrzyskim wynosił 48,6%, w podregionie legnickim – 47,5%, wrocławskim – 50,1%.

W grudniu 2004 roku najniższy udział długotrwałe bezrobotnych notowano w powiatach: kamiennogórskim /41,0%/ i lubińskim /42,0%/, natomiast najwyższe wskaźniki zanotowano w powiatach:

wrocławskim-ziemskim /58,6%/ oraz wrocławskim-grodzkim /55,9%/.

- **Bezrobotni według wykształcenia**

Główną przyczyną trudności przeważającej części bezrobotnych na dolnośląskim rynku pracy są ich niskie kwalifikacje. Pomimo, że bezrobocie dotyka w coraz większym stopniu także osoby wysokokwalifikowane, to jednak wyższy poziom wykształcenia jest nadal istotnym czynnikiem, który w warunkach dużej konkurencji na rynku pracy stwarza większe szanse i możliwości zatrudnienia.

W latach 1999 – 2004 w województwie dolnośląskim najszybciej rosła liczba bezrobotnych z wykształceniem wyższym. W okresie tym populacja bezrobotnych o najwyższych kwalifikacjach zwiększyła się z 2,3 do 11,3 tys. osób, tj. o 9,0 tys. osób. Oznacza to blisko 5-krotny wzrost, podobnie jak w kraju. Wskaźnik dynamiki dla tej grupy bezrobotnych kształtował się w województwie dolnośląskim na poziomie 491,9%, /w kraju 495,5%/.

Wzrost bezrobocia według pozostałych poziomów wykształcenia kształtował się następująco:

-policealne i średnie zawodowe	o 23,4 tys. osób, tj. o 69,5%
-średnie ogólnokształcące	o 7,1 tys. osób, tj. o 75,5%
-zasadnicze zawodowe	o 24,1 tys. osób, tj. o 40,5%
-gimnazjalne i poniżej	o 33,0 tys. osób, tj. o 59,3%

Wskaźnik procentowy wzrostu w skali kraju wynosił odpowiednio:

-policealne i średnie zawodowe	o 77,6%
-średnie ogólnokształcące	o 88,4%
-zasadnicze zawodowe	o 45,3%
-gimnazjalne i poniżej	o 55,8%.

Wraz ze zróżnicowaną dynamiką wzrostu następowały zmiany w strukturze bezrobocia według poziomu wykształcenia.

Zestawienie porównawcze dynamiki oraz skali zmian w strukturze bezrobotnych według poziomu wykształcenia w województwie dolnośląskim na tle kraju w okresie grudzień 1998 – grudzień 2004 ilustruje poniższa tabela.

Wyszczególnienie	Dynamika w okresie XII. 1998 – XII. 2004		Udział w ogólnej liczbie zarejestrowanych bezrobotnych / w % /			
	/w %/ XII. 1998 = 100		Stan na 31. XII. 1998r		Stan na 31. XII. 2004r	
	Polska	Dolny Śląsk	Polska	Dolny Śląsk	Polska	Dolny Śląsk
Wykształcenie wyższe	495,5	491,9	1,6	1,4	5,0	4,4
Policealne i średnie zawodowe	177,6	169,5	20,2	20,9	21,9	22,2
Średnie ogólnokształcące	188,4	175,5	6,1	5,9	7,0	6,4
Zasadnicze zawodowe	145,3	140,5	38,1	37,1	33,8	32,6
Gimnazjalne i poniżej	155,8	159,3	34,0	34,6	32,4	34,4

Źródło: wyliczenia DWUP na podstawie sprawozdań MPiPS-01

Dane zawarte w tabeli wskazują, iż w województwie dolnośląskim nieco wolniej niż w kraju rosła liczba bezrobotnych z wykształceniem wyższym, średnim zawodowym i ogólnokształcącym jak również zasadniczym zawodowym, natomiast szybsze tempo wzrostu bezrobocia notowano w grupie osób z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej.

W 2004 roku przy ogólnym spadku bezrobocia, utrzymały się tendencje wzrostu liczby bezrobotnych z wykształceniem wyższym /wzrost o 2,5%/.

Skalę zmian w strukturze bezrobotnych w latach 1998-2004 według wykształcenia w 2004 roku, w województwie dolnośląskim na tle kraju przedstawia poniższa tabela.

Wyszczególnienie	Dynamika w okresie XII. 2003 – XII. 2004 /w %/		Udział w ogólnej liczbie zarejestrowanych bezrobotnych / w % /			
			Stan na 31. XII. 2003r		Stan na 31. XII. 2004r	
	Polska	Dolny Śląsk	Polska	Dolny Śląsk	Polska	Dolny Śląsk
Wykształcenie wyższe	106,5	102,5	4,4	4,0	5,0	4,4
Policealne i średnie zawodowe	97,4	94,2	21,2	21,7	21,9	22,2
Średnie ogólnokształcące	101,6	99,4	6,5	6,0	7,0	6,4
Zasadnicze zawodowe	90,0	88,6	35,5	34,0	33,8	32,6
Gimnazjalne i poniżej	94,4	92,6	32,4	34,4	32,4	34,4

Źródło: wyliczenia DWUP na podstawie sprawozdań MPiPS-01

Duży spadek bezrobocia zanotowano w 2004 roku wśród osób o najniższych kwalifikacjach, tj. poniżej średniego wykształcenia. W województwie dolnośląskim liczba bezrobotnych z wykształceniem zasadniczym zawodowym zmniejszyła się o 10,7 tys. osób, tj. o 11,4% /w kraju o 10,0%/, a z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej zmalała o 7,0 tys. osób, tj. o 7,4% /w kraju o 5,6%/.

W 2004 roku osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym zmniejszyły swój udział w strukturze bezrobotnych z 34,0 do 32,6%, a wskaźnik udziału osób z wykształceniem gimnazjalnym utrzymał się na poziomie 34,4%.

Zróznicowanie struktury bezrobotnych w latach 1998-2004 według poziomu wykształcenia w województwie dolnośląskim w układzie podregionów ilustruje poniższa tabela.

wyszczególnienie	Struktura w %					
	Poziom wykształcenia					
		wyższe	policealne i średnie zawodowe	średnie ogólno- kształcące	zasadnicze zawodowe	gimnazjalne i poniżej
a - stan na 31. XII. 1998 r.						
b - stan na 31. XII. 2003 r.						
c - stan na 31. XII. 2004 r.						
P O L S K A	a	1,6	20,2	6,1	38,1	34,0
	b	4,4	21,2	6,5	35,5	32,4
	c	5,0	21,9	7,0	33,8	32,4
Województwo dolnośląskie	a	1,4	20,9	5,9	37,1	34,6
	b	4,0	21,7	6,0	34,0	34,4
	c	4,4	22,2	6,4	32,6	34,4
Podregion jeleniogórsko-wałbrzyski	a	0,9	20,2	5,8	37,5	35,6
	b	2,8	21,8	5,7	35,0	34,7
	c	3,2	22,4	6,0	33,8	34,6
Podregion legnicki	a	1,1	21,1	5,8	39,2	32,8
	b	4,2	22,1	6,6	36,2	30,9
	c	4,7	22,6	7,2	34,6	30,9
Podregion wrocławski	a	1,0	19,9	4,8	39,6	34,7
	b	2,6	19,5	5,5	37,6	34,8
	c	3,1	19,8	6,1	35,6	35,4
Podregion m. Wrocław	a	7,6	29,1	8,9	23,2	31,1
	b	9,7	23,3	6,9	22,9	37,2
	c	10,2	23,0	7,4	22,1	37,3

Źródło: wyliczenia DWUP na podstawie sprawozdań MPiPS-01

- **Bezrobotni według wieku.**

Ważną cechą, która w dużym stopniu różnicuje bezrobotnych pod względem mobilności i doświadczenia zawodowego jest wiek. Wraz z upływem wieku wzrasta doświadczenie zawodowe, zmniejsza się jednak zdolność i motywacja do zmiany zawodu, miejsca pracy i zamieszkania, maleje również motywacja do podwyższania kwalifikacji.

Zmianom ogólnych rozmiarów bezrobocia w latach 1999 – 2004 towarzyszyły zmiany w strukturze bezrobotnych wg wieku.

W latach 1999-2004 liczba bezrobotnych w województwie dolnośląskim w grupach wieku mobilnego tj. 18-44 lat zwiększyła się ze 129,7 tys. osób do 176,2 tys. tj. o 46,5 tys. osób, przy dynamice 135,9%. /w kraju notowano wyższy wskaźnik dynamiki wzrostu liczby bezrobotnych w wieku mobilnym wynoszący 143,4%/.

W grupach wieku niemobilnego tj. 45 – 64 lat notowano znacznie wyższą dynamikę wzrostu liczby bezrobotnych. W latach 1999-2004 liczba bezrobotnych w wieku niemobilnym zwiększyła się z 30,7 do 80,8 tys.osób, przy wskaźniku dynamiki 263,2% /w kraju dynamika 269,5%/.

Niższa dynamika wzrostu bezrobotnych w wieku mobilnym spowodowała, iż udział tej populacji osób w ogólnej liczbie bezrobotnych zmniejszył się w omawianym okresie z 80,8 do 68,6% /w kraju z 83,8 do 73,4%/.

W ślad za znacznie wyższą dynamiką wzrostu liczby bezrobotnych w wieku niemobilnym, zwiększył się odsetek tej populacji z 19,1 do 31,4% /w kraju z 16,1 do 26,6%/.

Szczegółowo, zmiany w strukturze bezrobotnych według wieku w okresie grudzień 1998 – grudzień 2004 w województwie dolnośląskim i kraju przedstawia poniższa tabela.

Wyszczególnienie	Dynamika w okresie XII. 1998 – XII. 2004 /w %/ XII. 1998 = 100		Udział w ogólnej liczbie zarejestrowanych bezrobotnych / w % /			
			Stan na 31. XII. 1998r		Stan na 31. XII. 2004r	
	Polska	Dolny Śląsk	Polska	Dolny Śląsk	Polska	Dolny Śląsk
W wieku 18 – 24 lat	128,6	122,0	30,9	28,1	24,3	21,4
25 – 34 lat	170,2	170,5	27,1	24,9	28,2	26,6
35 – 44 lat	133,1	118,8	25,8	27,8	20,9	20,6
Razem w wieku mobilnym	143,4	135,9	83,8	80,8	73,4	68,6
45 – 54 lat	258,3	251,9	14,4	17,0	22,7	26,7
55 – 59 lat	389,5	393,2	1,4	1,7	3,4	4,2
60 – 64 lat	242,4	197,4	0,3	0,4	0,5	0,5
Razem w wieku niemobilnym	269,5	263,4	16,1	19,1	26,6	31,4

Źródło: wyliczenia DWUP w oparciu o sprawozdanie MPiPS-01

W 2004 roku utrzymywały się tendencje wzrostu bezrobotnych w najstarszych grupach wiekowych tj. 55-59 lat i 60 –64 lat. Liczba bezrobotnych w omawianych grupach wiekowych zwiększyła się o 2,1 tys. osób. W pozostałych grupach wiekowych zanotowano spadek liczby bezrobotnych.

Liczba bezrobotnych w wieku 18 – 24 lat zmniejszyła się o 10,0 tys. osób, tj. o 15,4%, w grupie wieku 25 – 34 zanotowano spadek o 4,8 tys. osób, tj. 6,5%. Liczba bezrobotnych w wieku 35 – 44 lat zmniejszyła się o 7,1 tys. osób, tj. o 11,8%. Spadek bezrobocia zanotowano również w grupie wiekowej 45-54 lat o 1,4 tys. osób.

Zróźnicowanie struktury bezrobotnych według wieku w latach 1998-2004 w województwie dolnośląskim w układzie podregionów ilustruje poniższa tabela.

Wyszczególnienie		Struktura w %			
		grupy wieku			
		do 24 lat	25 - 44	45 - 54	55 i więcej
a - stan na 31. XII. 1998 r					
b - stan na 31. XII. 2003 r					
c - stan na 31. XII. 2004 r					
P O L S K A	a	30,9	52,9	14,4	1,8
	b	26,0	49,8	21,2	3,0
	c	25,4	48,5	22,4	3,7
Województwo dolnośląskie	a	28,2	52,7	17,0	2,2
	b	23,4	47,8	25,2	3,6
	c	22,5	46,6	26,3	4,5
Podregion jeleniogórsko-wałbrzyski	a	27,5	54,1	16,2	2,2
	b	23,4	48,3	25,0	3,2
	c	21,6	47,5	26,7	4,2
Podregion legnicki	a	32,0	50,2	16,2	1,6
	b	25,4	48,1	23,1	3,4
	c	24,2	47,3	24,2	4,4
Podregion wrocławski	a	29,2	51,6	17,4	1,7
	b	25,9	47,2	23,3	3,6
	c	23,6	46,5	25,0	4,9
Podregion m. Wrocław	a	21,0	49,9	24,9	4,2
	b	17,8	46,0	30,4	5,7
	c	14,8	46,1	31,8	7,3

Źródło: wyliczenia DWUP w oparciu o sprawozdanie MPiPS-01

• Bezrobocie młodzieży

W trudnej sytuacji na rynku pracy znajduje się młodzież. Są to w większości osoby, które wchodzą po raz pierwszy na rynek pracy bezpośrednio po ukończeniu szkoły.

Młodzież w wieku 18 – 24 lat stanowi ponad 12% ludności ogółem oraz około 19% ogółu ludności w wieku produkcyjnym.

sytuacja młodzieży na dolnośląskim rynku pracy w latach 1999-2004 była bardzo zróżnicowana. W latach 1999-2001 notowano wzrost liczby bezrobotnych w wieku do 24 lat. W okresie tym liczba bezrobotnej młodzieży zwiększyła się z 45,1 do 73,0 tys. osób, tj. o 61,6%.

Tempo wzrostu bezrobocia wśród młodzieży w omawianym okresie było wolniejsze niż bezrobocia ogółem /66,6%/. Niższa dynamika wzrostu liczby bezrobotnej młodzieży spowodowała spadek udziału tej grupy w ogólnej liczbie bezrobotnych z 28,2% w grudniu 1998 roku do 27,3% w grudniu 2001 roku. W tym samym czasie odsetek bezrobotnej młodzieży w kraju zmniejszył się z 30,9% do 29,5%.

W kolejnych latach 2002 - 2004 zanotowano poprawę na rynku pracy młodzieży, co zaznaczyło się spadkiem bezrobocia w tej grupie.

W roku 2002 liczba bezrobotnych w wieku 18 – 24 lat zmalała o 3,1 tys. osób, w 2003 roku o 5,0 tys. osób, a w 2004 roku populacja tej grupy bezrobotnych zmniejszyła się o 10,0 tys. osób.

Spadek bezrobocia młodzieży w latach 2002 - 2004 był głównie wynikiem realizacji programu „Pierwsza Praca”, w ramach którego młodzież mogła korzystać ze szkoleń i staży absolwenckich. W 2002 roku na szkolenia i staże skierowano 10,8 tys. bezrobotnych w wieku

18 – 24 lat, tj. o 7,9 tys. więcej niż w roku 2001. W roku 2002 młodzież stanowiła 69,0% ogółu bezrobotnych objętych tą formą aktywizacji zawodowej /57,1% w 2001 roku/.

W 2003 roku na szkolenia i staże skierowano 14,9 tys. osób w wieku 18 – 24 lat /tj. 57,6% bezrobotnych ogółem/, a w 2004 roku 18,7 tys. /62,8%/.

Sytuację na rynku pracy bezrobotnej młodzieży w latach 2000 – 2004 ilustruje poniższa tabela.

Wyszczególnienie	2000r	2001r	2002r	2003r	2004r
Napływ bezrobotnej młodzieży /tys. osób/	89,3	86,5	89,7	91,6	91,7
% udziału w napływie bezrobotnych ogółem	38,8	37,8	37,5	37,6	37,6
Odpyływ bezrobotnej młodzieży /tys. osób/	82,2	78,5	92,8	96,6	101,8
% udziału w odpyływie bezrobotnych ogółem	40,8	40,6	40,8	39,5	38,4
Podjęcia pracy młodzieży /tys. osób/	33,5	30,9	34,4	34,9	35,4
% udziału w podjęciach pracy ogółem	33,8	32,3	31,3	29,3	28,1
Młodzież skierowana na szkolenia i staże /tys. osób/	7,2	2,9	10,8	14,9	18,7
% udziału w szkoleniach i stażach ogółem	51,9	57,1	69,0	57,6	62,8
Wyłączenia z tytułu nie potwierdzenia gotowości do pracy /tys. osób/	28,6	29,8	31,2	30,2	31,4
% udziału w liczbie wyłączeń - ogółem	43,7	43,1	40,4	40,7	37,2
Przyrost, spadek [-] bezrobocia młodzieży /tys. osób/	7,1	8,0	-3,1	-5,0	-10,0

Źródło: wyliczenia DWUP na podstawie sprawozdań MPiPS-01

Niższa dynamika wzrostu bezrobocia wśród osób w wieku do 24 lat od dynamiki wzrostu bezrobocia ogółem spowodowała spadek udziału młodzieży w ogólnej liczbie bezrobotnych.

Spadek udziału młodzieży w strukturze bezrobotnych w województwie dolnośląskim w latach 1998-2004 był większy niż w skali kraju i wykazywał duże zróżnicowanie w układzie podregionów co ilustruje poniższa tabela.

Wyszczególnienie	Udział młodzieży w ogólnej liczbie bezrobotnych / w % / /stan na dzień/		
	31. XII. 1998r	31. XII. 2003r	31. XII. 2004r
P O L S K A	30,9	26,0	24,3
Województwo dolnośląskie	28,2	23,4	21,4
Podregion jeleniogórsko-wałbrzyski	27,5	23,4	21,6
Podregion legnicki	32,0	25,4	24,2
Podregion wrocławski	29,2	25,9	23,6
Podregion m. Wrocław	21,0	17,8	14,8

Źródło: wyliczenia DWUP w oparciu o sprawozdanie MPiPS-01

Najniższy odsetek młodzieży w ogólnej liczbie bezrobotnych notowano w grudniu 2004 roku w powiatach:

jeleniogórskim-grodzkim	-14,6%	/24,1%	w grudniu 1998 roku/
wrocławskim-grodzkim	-14,8%	/21,0%	„ /
jeleniogórskim-ziemskim	- 18,2%	/25,8%	„ /
legnickim-grodzkim	-18,3%	/23,3%	„ /

Najwyższy udział młodzieży w strukturze bezrobotnych zanotowano w powiatach:

milickim	- 28,8%	/31,2%	„	/
polkowickim	-27,8%	/32,7%	„	/
strzelińskim	- 26,9%	/25,5%	„	/
bolesławieckim	-26,6%	/30,1%	„	/
głogowskim	- 26,6%	/37,6%	„	/

• **Bezrobotni mieszkańcy wsi.**

Według danych Rocznika Statystycznego Województwa Dolnośląskiego 2004 odsetek ludności wiejskiej w województwie dolnośląskim wynosił prawie 29 % ludności ogółem.

Wskaźnik udziału mieszkańców wsi w ogólnej liczbie zarejestrowanych bezrobotnych /33,9%/ jest wyższy od wskaźnika udziału w ogólnej liczbie ludności. Dane o liczbie ludności wiejskiej oraz o liczbie bezrobotnych zamieszkałych na wsi wskazują, że bezrobotnym jest prawie co dziesiąty mieszkaniec obszarów wiejskich, natomiast w miastach co dwunasty.

W latach 1999 – 2004 wzrost bezrobocia na wsi w ujęciu dynamicznym był w województwie dolnośląskim znacznie wolniejszy niż w miastach i w skali województwa. W tym czasie bezrobocie na wsi zwiększyło się o 50,7%, podczas gdy w miastach zanotowano wzrost o 65,5%, a w skali województwa o 60,2%. Tempo wzrostu bezrobocia na wsi w skali kraju /51,0%/ było nieznacznie wyższe niż w województwie dolnośląskim.

Dynamika bezrobocia na wsi w województwie dolnośląskim w poszczególnych latach 1999 – 2004 na tle dynamiki w miastach i na tle wzrostu bezrobocia ogółem kształtowała się następująco:

	<u>Bezrobocie ogółem</u>	<u>wieś</u>	<u>miasto</u>
1999r	126,7%	127,4%	126,3%
2000r	113,9%	110,0%	116,1%
2001r	115,4%	113,7%	116,4%
2002r	104,5%	100,4%	106,6%
2003r	99,6%	100,4%	99,2%
2004r	92,4%	93,8%	91,7%

W latach 1999 – 2004 najszybszy wzrost bezrobocia na wsi notowano w podregionie wrocławskim. Liczba bezrobotnych zamieszkałych na wsi zwiększyła się na tym obszarze o 9,9 tys. osób, tj. o 83,4%, stanowiąc jednocześnie 64,9% wzrostu bezrobocia ogółem.

Duży wzrost bezrobocia na wsi w ujęciu dynamicznym /najwyższy w województwie/ zanotowano w powiecie wrocławskim – ziemskim – 316,3%. Ponadto, wysoki wskaźnik wzrostu zanotowano w powiecie trzebnickim /180,8%/.

W podregionie legnickim liczba bezrobotnych zamieszkałych na wsi zwiększyła się w latach 1999 - 2004 o 4,7 tys. osób, tj. o 47,2% /37,8% wzrostu bezrobocia ogółem/, natomiast w podregionie jeleniogórsko-wałbrzyskim zanotowano wzrost o 14,6 tys. osób, tj. o 40,8%, co stanowiło 33,0% wzrostu bezrobocia ogółem. W tym podregionie najwyższą dynamikę wzrostu zanotowano w powiecie zgorzeleckim /189,1%/ i wałbrzyskim /188,5%/.

Skalę i dynamikę wzrostu bezrobocia rejestrowanego na wsi w województwie dolnośląskim w latach 1999 – 2004 przedstawia poniższa tabela.

Wyszczególnienie a – powiaty o najwyższej dynamice wzrostu bezrobocia na wsi b – powiaty o najniższej dynamice wzrostu bezrobocia na wsi	Wzrost bezrobocia na wsi w latach 1999 - 2004			
	Bezrobotni ogółem /tys. osób/	Bezrobotni zamieszkali na wsi /tys. osób/	Dynamika /XII. 1998 = 100/	
			Bezrobotni ogółem	Bezrobotni zamieszkali na wsi
P O L S K A	1168,3	425,9	163,8	151,0
Województwo dolnośląskie	96,6	29,3	160,2	150,7
Podregion jeleniogórsko-wałbrzyski	44,3	14,6	145,8	140,8
a – Zgorzelecki	4,8	1,6	200,5	189,1
Wałbrzyski	9,6	1,2	184,1	188,5
b – Lwówecki	0,5	0,3	111,2	111,8
Kamiennogórski	0,4	0,2	108,4	113,9
Podregion legnicki	12,5	4,7	139,2	147,2
a – Wołowski	1,5	0,9	159,7	168,9
Górowski	1,7	1,0	167,8	164,2
b – Legnicki-ziemski	1,6	0,9	138,2	136,2
Lubiński	1,1	0,5	119,3	139,9
Podregion wrocławski	15,3	9,9	172,4	183,4
a – Wrocławski-ziemski	4,6	3,8	290,7	316,3
Trzebnicki	3,1	2,0	181,2	180,8
b – Oleśnicki	2,7	1,0	144,2	138,0
Średzki	1,5	1,3	159,7	160,9
Podregion m. Wrocław	24,5	x	325,1	x

Źródło: wyliczenia DWUP w oparciu o sprawozdanie MPiPS-01

Odsetek mieszkańców wsi w ogólnej liczbie bezrobotnych systematycznie zmniejsza się, z 36,0% w grudniu 1998 roku do 33,9% w grudniu 2004 roku.

Ponad połowę populacji bezrobotnych mieszkańców wsi stanowią kobiety, jednak ich udział wyraźnie się zmniejszył – z 59,6% w grudniu 1998 roku do 51,8% w grudniu 2004 roku.

Udział osób zamieszkałych na wsi w strukturze bezrobotnych jest w województwie dolnośląskim niższy niż przeciętnie w kraju. W grudniu 1998 roku wskaźnik w regionie dolnośląskim /36,0%/ był o 9,6 punktów procentowych niższy od krajowego /45,6%/, a w grudniu 2004 roku był niższy o 8,2 punkty procentowe /woj. dolnośląskie 33,9%, kraj 42,1%/.

Zmiany udziału bezrobotnych zamieszkałych na wsi w ogólnej liczbie bezrobotnych według podregionów, na tle województwa i kraju ilustruje poniższa tabela.

Wyszczególnienie	Odsetek bezrobotnych zamieszkałych na wsi /stan na dzień/		
	31. XII. 1998r	31. XII. 2003r	31. XII. 2004r
P O L S K A	45,6	41,7	42,1
Województwo dolnośląskie	36,0	33,4	33,9
Podregion jeleniogórsko-wałbrzyski	37,1	35,4	35,2
Podregion legnicki	31,4	32,2	32,4
Podregion wrocławski	56,4	58,2	59,7

Źródło: wyliczenia DWUP w oparciu o sprawozdanie MPiPS-01

Najwyższy odsetek bezrobotnych zamieszkałych na wsi przekraczający 60% notowano w grudniu 2004 roku w powiatach:

średzkiem – 84,7%, wrocławskim–ziemskim – 80,1%, milickim – 69,7%, strzebińskim – 68,6%, trzebnickim – 64,9%, legnickim-ziemskim – 60,9% oraz górowskim 60,9%.

Najniższy udział ludności wiejskiej w strukturze bezrobotnych notowano w powiatach: wałbrzyskim – 11,8% i dzierzoniowskim – 18,2%.

- **Bezrobocie kobiet.**

Województwo dolnośląskie zamieszkuje 1506,0 tys. kobiet /*dane Rocznika Statystycznego Województwa Dolnośląskiego 2004*/, które stanowią 52,0% ogółu ludności województwa. Udział kobiet w liczbie ludności w wieku produkcyjnym /18-64 lat/ kształtuje się na niższym poziomie i wynosi 49,0%. Wskaźnik aktywności zawodowej kobiet kształtuje się w województwie dolnośląskim na poziomie 46,6% /dla mężczyzn 59,7%/.

Przekształcenia strukturalne w gospodarce województwa dolnośląskiego powodują, że zwolnienia z pracy częściej obejmują kobiety niż mężczyzn /61,6% bezrobotnych zwolnionych z przyczyn zakładów pracy według stanu na koniec grudnia 2004 roku to kobiety/.

W strukturze bezrobotnych w grudniu 1998 roku notowano w woj. dolnośląskim wyraźną przewagę udziału kobiet nad mężczyznami. Kobiety stanowiły 59,5% ogółu zarejestrowanych bezrobotnych, a mężczyźni 40,5%.

W okresie grudzień 1998 – grudzień 2004 liczba bezrobotnych kobiet wzrosła w województwie z 95,5 do 134,7 tys. osób, tj. o 41,2%. Tempo wzrostu bezrobocia kobiet było znacznie niższe niż tempo wzrostu bezrobocia ogółem /60,2%/.

Liczba bezrobotnych mężczyzn zwiększyła się w tym okresie z 65,0 do 122,4 tys. osób, tj. o 88,1%. W efekcie tak kształtującej się dynamiki wzrostu, udział kobiet w ogólnej liczbie bezrobotnych zmalał z 59,5 do 52,4%.

Zmiany w poziomie bezrobocia kobiet w województwie dolnośląskim na tle kraju w okresie grudzień 1998 – grudzień 2004 przedstawia poniższa tabela.

Wyszczególnienie	Udział kobiet w ogólnej liczbie bezrobotnych / w % / /stan na dzień/		Dynamika wzrostu w okresie XII. 1998 – XII. 2004 /XII. 1998 = 100/	
	31. XII. 1998 r	31. XII. 2004 r	Bezrobotni ogółem	kobiety
P O L S K A	58,5	52,3	163,8	146,4
Województwo dolnośląskie	59,5	52,4	160,2	141,2
Podregion jeleniogórsko-wałbrzyski	57,1	51,1	145,8	130,4
Podregion legnicki	60,2	55,6	139,2	128,6
Podregion wrocławski	65,4	53,9	172,4	142,1
Podregion m. Wrocław	66,6	52,1	325,1	254,2

Źródło: wyliczenia DWUP w oparciu o sprawozdanie MPiPS-01

Znacznie większe zróżnicowanie udziału kobiet w strukturze bezrobotnych widoczne jest w przekroju powiatowym. W grudniu 2004 roku w podregionie jeleniogórsko-wałbrzyskim największy udział kobiet notowano w powiecie wałbrzyskim – 54,2%, najniższy w powiecie kamiennogórskim – 44,8%.

W podregionie legnickim najwyższy odsetek kobiet w strukturze bezrobotnych notowano w powiatach lubińskim – 59,8%, głogowskim – 59,6% oraz polkowicki – 59,1%,

tj. na obszarze o dużej koncentracji branż gospodarki zatrudniających głównie mężczyzn. Najniższy udział w powiecie legnickim-grodzkim – 51,6%.

W podregionie wrocławskim najwyższy odsetek kobiet w strukturze bezrobotnych notuje się w powiecie oleśnickim – 58,0% oraz milickim – 57,9%, najniższy w średzkim – 50,0%.

Zarejestrowane w powiatowych urzędach pracy kobiety w końcu grudnia 2004 roku stanowiły:

51,8% - bezrobotnych zamieszkałych na wsi	/50,9% w kraju/
53,6% - w wieku 18 – 24 lat	/51,8% „ /
45,0% - z wykształceniem zasadniczym zawodowym	/45,0% „ /
50,5% - bezrobotnych niepełnosprawnych	/48,5% „ /
50,4% - pozostających bez pracy od 12 – 24 miesięcy	/50,3% „ /
60,0% - pozostających bez pracy powyżej 24-miesięcy	/61,1% „ /

• Bezrobotne osoby niepełnosprawne

Bezrobotne osoby niepełnosprawne stanowią kategorię osób, która w szczególności odczuwa trudności związane z pozyskiwaniem, wykonywaniem i utrzymaniem pracy. Praca stanowi dla tych osób nie tylko źródło dochodów umożliwiających zaspokajanie potrzeb, ale jest także najskuteczniejszym sposobem rehabilitacji społeczno-zawodowej.

Województwo dolnośląskie zamieszkuje 436 tys. osób niepełnosprawnych, co stanowi 15% ludności ogółem /dane Rocznika Statystycznego Województwa Dolnośląskiego 2003/. Udział osób niepełnosprawnych w liczbie ludności w wieku 16 – 64 lat kształtuje się na poziomie około 13%.

W ogólnej liczbie ludności miejskiej osoby niepełnosprawne stanowią 14,6%, wśród mieszkańców wsi odsetek niepełnosprawnych jest nieznacznie wyższy i wynosi 16%. Udział osób niepełnosprawnych w ogólnej liczbie bezrobotnych jest znacznie niższy niż w ogólnej liczbie ludności.

Pomimo, iż jest to grupa najmniej liczna pod względem liczby zarejestrowanych bezrobotnych, to jednak w odróżnieniu od innych grup wykazuje stałą tendencję wzrostu. okres lat 1999 – 2004 charakteryzował się dużą dynamiką wzrostu bezrobocia osób niepełnosprawnych w województwie, znacznie wyższą od dynamiki wzrostu bezrobocia ogółem, co ilustruje poniższa tabela.

Wyszczególnienie	Dynamika w okresie XII. 1998 – XII. 2004 (XII. 1998 = 100)	
	Bezrobotni ogółem	niepełnosprawni
P O L S K A	163,8	285,9
WOJEWÓDZTWO DOLNOŚLĄSKIE	160,2	334,4
Podregion jeleniogórsko-wałbrzyski	145,8	360,2
Podregion legnicki	139,2	354,8
Podregion wrocławski	172,4	265,2
Podregion m. Wrocław	325,1	290,9

Źródło: wyliczenia DWUP w oparciu o sprawozdanie MPiPS-01

Tempo wzrostu liczby bezrobotnych niepełnosprawnych w województwie dolnośląskim wykazywało w latach 1999 -2004 duże zróżnicowanie w układzie podregionów i było znacznie szybsze niż w skali kraju.

Wraz z wysoką dynamiką wzrostu liczby bezrobotnych niepełnosprawnych, z roku na rok notowano wzrost udziału tej grupy w strukturze bezrobotnych.

Odsetek bezrobotnych niepełnosprawnych w województwie dolnośląskim w latach 1998-2004 kształtuje się na wyższym poziomie niż w skali kraju, co przedstawia poniższe zestawienie.

Wyszczególnienie	31. XII 1998	31. XII. 1999	31. XII. 2000	31. XII. 2001	31. XII. 2002	31. XII. 2003	31. XII. 2004
POLSKA	1,4	1,3	1,5	1,6	1,8	2,2	2,5
Woj. dolnośląskie	1,7	1,7	1,8	2,0	2,4	3,0	3,5

Źródło: wyliczenia DWUP w oparciu o sprawozdanie MPiPS-01

W okresie grudzień 1998 – grudzień 2004 odsetek bezrobotnych niepełnosprawnych zwiększył się w trzech podregionach: jeleniogórsko-wałbrzyskim z 1,4 do 3,3%, legnickim z 1,7 do 4,2% oraz wrocławskim z 1,6 do 2,5%. Spadek wskaźnika z 4,4 do 4,0% zanotowano w podregionie m. Wrocław.

Z roku na rok notuje się w województwie dolnośląskim wzrost napływu do rejestracji bezrobotnych osób niepełnosprawnych, zarazem zwiększa się ich udział w napływie bezrobotnych ogółem. Zwiększającemu się napływowi na rynek pracy osób niepełnosprawnych towarzyszy spadek liczby ofert pracy adresowanych dla tej grupy bezrobotnych, zwłaszcza w latach 2003-2004.

Skalę napływu bezrobotnych niepełnosprawnych na rynek pracy w województwie dolnośląskim w latach 2000 – 2004, przedstawia poniższe zestawienie.

Wyszczególnienie		L a t a				
		2000	2001	2002	2003	2004
a – /w tysiącach osób./						
a - % niepełnosprawnych w liczbie bezrobotnych - ogółem						
Napływ bezrobotnych niepełnosprawnych	a	3,3	3,9	5,1	6,3	7,8
	b	1,4	1,7	2,1	2,6	3,2
Napływ ofert pracy dla niepełnosprawnych	a	4,0	3,5	3,3	2,7	2,9
	b	7,3	9,2	8,0	4,5	4,4
Podjęcia pracy bezrobotnych niepełnosprawnych	a	1,8	2,4	3,0	3,5	4,6
	b	1,8	2,5	2,7	2,9	3,7

Źródło: wyliczenia DWUP w oparciu o sprawozdanie MIPS-01

W strukturze bezrobotnych niepełnosprawnych w województwie dolnośląskim w 2004 roku przeważają mieszkańcy miast – 76,1%. Jest to wskaźnik znacznie wyższy niż wśród zarejestrowanych bezrobotnych ogółem /66,1%/. Prawie połowę populacji /49,8% bezrobotnych niepełnosprawnych stanowią osoby pozostające bez pracy ponad jeden rok.

W strukturze według wieku przeważają osoby w wieku 45 - 64 lat – 53,5%. Odsetek młodzieży, tj. osób w wieku 18 – 24 lat kształtuje się na poziomie 10,3%.

Wśród bezrobotnych niepełnosprawnych 76,3% stanowią osoby o niskim poziomie wykształcenia, tj. poniżej średniego. W grupie tej 40,9% to bezrobotni z wykształceniem podstawowym i podstawowym nieukończonym.

* * *

Z dokonanej diagnozy wynika:

1. Uwarunkowania demograficzne wskazują, że w wyniku niskiego przyrostu naturalnego liczba ludności na Dolnym Śląsku w latach 2004-2010 zmniejszy się o ponad 47 tys. osób. Ważne znaczenie dla rynku pracy województwa będą miały zmiany w liczbie ludności w wieku produkcyjnym. W porównaniu z rokiem 2004 ludność w wieku produkcyjnym w 2005 roku wzrośnie o 11,4 tys. osób, a w 2006 roku wzrost ten wyniesie 4,7 tys. osób. Podkreślić należy, że w latach 2005-2006 liczba ludności w wieku mobilnym /do 44 roku życia/ będzie malała, przy jednocześnie znacznym wzroście osób powyżej 45 roku życia, co może powodować pogarszanie się sytuacji na rynku pracy w grupie osób starszych wiekowo.
2. Od IV kwartału 2004 r. liczba pracujących w województwie dolnośląskim zaczyna wykazywać tendencje wzrostowe. W poprzednich latach notowano spadek zatrudnienia, który wiązał się z jednej strony z restrukturyzacją przedsiębiorstw, z drugiej strony z dezaktywizacyjną polityką skłaniającą, zwłaszcza osoby po 50 roku życia do przechodzenia na wcześniejsze emerytury oraz zasiłki i świadczenia przedemerytalne.
3. Atutem Dolnego Śląska, oprócz bogactw naturalnych oraz walorów klimatyczno-krajobrazowych jest dynamicznie rozwijająca się gospodarka oraz wykwalifikowane kadry. Pozytywnym zjawiskiem jest stały wzrost liczby osób legitymujących się wykształceniem wyższym i średnim. Nadal jednak ważnym problemem w województwie pozostaje dostosowanie struktury kształcenia zawodowego do potrzeb rozwijającego się rynku pracy. Obecnie wiele szkół nie wykorzystuje swojego potencjału i możliwości, kształcąc młodzież w zawodach, na które nie ma zapotrzebowania pracodawców, bądź jest ono nieproporcjonalnie małe w stosunku do podaży.
4. Systematycznie rozwija się sektor małych średnich przedsiębiorstw stanowiący 96% ogółu przedsiębiorstw zarejestrowanych w systemie Regon. Przeszkody w jego dalszym szybkim rozwoju to wysokie koszty ogólne funkcjonowania przedsiębiorstw oraz bariery administracyjne. Wzrasta również ilość podmiotów z kapitałem zagranicznym. Magnesem przyciągającym zagraniczny kapitał są zwłaszcza szybko rozwijające się Specjalne Strefy Ekonomiczne oraz stwarzanie na Dolnym Śląsku przyjaznego klimatu dla inwestorów.
5. Okres funkcjonowania dolnośląskiego rynku pracy w latach 1999 – 2004 był okresem trudnym. Dynamika przyrostów bezrobocia była wysoka. W niektórych podregionach, powiatach i grupach bezrobotnych poziom bezrobocia w latach 1999 – 2003 zwiększył się 3, a nawet blisko 5-krotnie. Głównym czynnikiem generującym wzrost bezrobocia były przede wszystkim utrzymujące się tendencje spadku liczby pracujących, czyli ubytku liczby miejsc pracy.
Aktualną sytuację na dolnośląskim rynku pracy należy ocenić jako trudną. Świadczy o tym zarówno poziom i natężenie bezrobocia, jak również stopień zaangażowania ludności w procesie pracy. Rok 2004 był pierwszym, który w porównaniu do lat

ubiegłych charakteryzował się wyraźną poprawą sytuacji na rynku pracy. Tempo spadku bezrobocia na Dolnym Śląsku było szybsze niż przeciętnie w kraju.

6. Z przeprowadzonej diagnozy wynika, że największe trudności na dolnośląskim rynku pracy mają obecnie następujące grupy bezrobotnych:

⇒ **bezrobotni z niskim poziomem kwalifikacji** tj. z wykształceniem poniżej średniego. Największy udział w ogólnej liczbie bezrobotnych notuje grupa bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej.

⇒ **osoby w starszych grupach wiekowych**, tj. ponad 45 lat. Ich udział w ogólnej liczbie bezrobotnych stale rośnie.

⇒ **bezrobotne osoby niepełnosprawne**. Z roku na rok notuje się w województwie wzrost napływu do rejestracji bezrobotnych osób niepełnosprawnych, zarazem zwiększa się ich udział w napływie bezrobotnych ogółem.

Potrzeba zaliczenia powyższych osób do priorytetowych grup bezrobotnych wymagających wsparcia wynika również z faktu, że ich struktura w województwie dolnośląskim kształtuje się mniej korzystnie na tle struktury w kraju co przedstawia załącznik nr 2.

7. Do grup bezrobotnych wymagających szczególnego wsparcia na rynku pracy należy zaliczyć również:

⇒ **długotrwale bezrobotnych**. Bezrobocie w tej grupie dotyka w największym stopniu osoby o najniższym poziomie wykształcenia oraz osoby w starszych grupach wiekowych. Nadal w rejestrze bezrobotnych, co druga zarejestrowana osoba to osoba długotrwale bezrobotna.

⇒ **młodzież**. Mimo utrzymującego się od blisko trzech lat spadku bezrobocia wśród młodzieży, notuje się nadal dużą koncentrację napływu do bezrobocia osób w wieku 18 – 24 lat. Osoby tej kategorii wiekowej stanowią przeciętnie w roku ponad 35% napływu bezrobotnych – ogółem, przy jednoczesnym ponad 22% udziale w ogólnej liczbie zarejestrowanych bezrobotnych.

Choć w 2004 roku zanotowano w powyższych grupach spadek liczby zarejestrowanych oraz korzystniejszą strukturę niż przeciętnie w kraju, to z uwagi na ich nadal trudną sytuację na rynku pracy niezbędne jest kontynuowanie i inicjowanie programów na rzecz aktywizacji młodzieży oraz długotrwale bezrobotnych, aby ich sytuacja nie uległa pogorszeniu.

8. Aktualna sytuacja na dolnośląskim rynku pracy charakteryzuje się nadal **dużym zróżnicowaniem terytorialnym bezrobocia**. Wysoki poziom natężenia bezrobocia mierzony wskaźnikiem bezrobocia rejestrowanego, występuje głównie w powiatach podregionu jeleniogórsko-wałbrzyskiego. Stąd nadal potrzeba preferencyjnego wspierania tych obszarów środkami finansowymi pozyskiwanymi z różnych źródeł. W końcu grudnia 2004 roku najniższa stopa bezrobocia rejestrowanego występowała w powiecie wrocławskim grodzkim i wynosiła 12,4 %, natomiast najwyższa stopa w powiecie złotoryjskim 34,6 %, co oznacza, że była 3 razy wyższa.

9. Z przedstawionej diagnozy wynika również, że obecna sytuacja na dolnośląskim rynku pracy wymaga spójnych działań w obszarach promocji zatrudnienia, łagodzenia skutków bezrobocia, edukacji oraz zabezpieczenia społecznego.

ROZDZIAŁ 2

PRIORYTETY I ZADANIA DO REALIZACJI W 2005 ROKU W RAMACH REGIONALNEGO PLANU DZIAŁAŃ NA RZECZ ZATRUDNIENIA

Zadania w zakresie promocji zatrudnienia, łagodzenia skutków bezrobocia oraz aktywizacji zawodowej realizowane będą w województwie dolnośląskim na podstawie uchwalonego przez Sejmik Województwa Regionalnego Planu Działań na Rzecz Zatrudnienia na 2005 r. Plan ten opracowany w oparciu o Krajowy Plan Działań na Rzecz Zatrudnienia uwzględni 10 zintegrowanych ze sobą Wytycznych:

- 1. Aktywne i zapobiegawcze działania dla osób bezrobotnych i biernych zawodowo.**
- 2. Tworzenie miejsc pracy i przedsiębiorczość.**
- 3. Dostosowanie do zmian oraz promocja zdolności przystosowawczych i mobilności na rynku pracy.**
- 4. Promowanie rozwoju kapitału ludzkiego i uczenia się przez całe życie.**
- 5. Zwiększenie podaży siły roboczej i wspieranie aktywnego starzenia się.**
- 6. Równość kobiet i mężczyzn.**
- 7. Promocja integracji i zwalczanie dyskryminacji na rynku pracy osób w niekorzystnej sytuacji.**
- 8. Zapewnienie opłacalności pracy przez środki zachęcające do zwiększenia atrakcyjności pracy.**
- 9. Zmiana pracy nielegalnej na legalne zatrudnienie.**
- 10. Działania dotyczące regionalnych dysproporcji w zatrudnieniu.**

Regionalny Plan Działań na Rzecz Zatrudnienia na 2005 rok określający preferowane programy regionalne i projekty lokalne oraz priorytetowe grupy bezrobotnych i innych osób wymagających wsparcia jest dokumentem informującym o tym, jak regionalna polityka zatrudnienia odpowiada na wyzwania wynikające z Europejskiej Strategii Zatrudnienia, wyrażonej w Decyzji Rady Unii Europejskiej z dnia 22 lipca 2003 r. w sprawie wytycznych polityk zatrudnienia /2003/578/WE.

Zawarte w Regionalnym Planie Działań cele zgodne są z priorytetami w sferze społecznej określonymi w projekcie **Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego do 2020 roku.**

Priorytety te to:

- **Rozwijanie aktywnej polityki rynku pracy na szczeblu regionalnym i lokalnym wspieranej przez efektywną realizację sektorowych i regionalnych programów operacyjnych**

Działania:

1. Zapewnienie efektu synergii działań polityki rynku pracy realizowanych w ramach Funduszu Pracy oraz Europejskiego Funduszu Społecznego.
2. Rozwój umiejętności i kwalifikacji kadr powiązanych z potrzebami rynku pracy.
3. Rozwój kształcenia dla rynku pracy w regionie.

- **Aktywizacja osób bezrobotnych znajdujących się w szczególnie niekorzystnej sytuacji na rynku pracy**

Działania:

1. Wdrażanie planów działań na rzecz wzrostu zatrudnienia przy wykorzystaniu partnerstwa społecznego.
2. Koordynacja kierunków kształcenia i szkolenia bezrobotnych oraz osób poszukujących pracy z potrzebami rynku pracy.
3. Zwiększenie zakresu i jakości poradnictwa zawodowego.
4. Promocja zatrudnienia socjalnego.

- **Zwiększenie mobilności geograficznej na rynku pracy**

Działania:

1. Usprawnienie systemu komunikacji publicznej poprzez harmonizację rozkładów jazdy między regionami, a w regionie między ośrodkami zatrudnienia i nauki.
2. Komunikacyjna integracja regionu i tworzenie więzi międzyregionalnych.
3. Zwiększenie dostępu do informacji o możliwościach zatrudnienia na krajowym i europejskim rynku pracy
5. Promowanie mechanizmów przeciwdziałających wykluczeniu z rynku pracy.

Regionalny Plan Działań na rzecz Zatrudnienia nawiązuje również do priorytetowych działań przeciwdziałających wykluczeniu społecznemu, w tym także występującemu na rynku pracy zawartych w **Dolnośląskiej Strategii Integracji Społecznej**. Działania te skupiają się wokół następujących priorytetów:

Priorytet 1 - Działania edukacyjne, socjalne i zdrowotne zapobiegające wykluczeniu oraz wspierające równy start młodzieży.

Priorytet 2 - Budowa sieci bezpieczeństwa socjalnego i przeciwdziałanie ubóstwu i wykluczeniu społecznemu.

Priorytet 3 - Aktywizacja i integracja grup zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Priorytet 4 - Rozwój służb społecznych oraz instytucjonalny rozwój usług społecznych i ich koordynacja.

W wyniku przeprowadzonych konsultacji z partnerami społecznymi oraz na podstawie dokonanej diagnozy sytuacji na rynku pracy przyjęto na 2005 rok w województwie dolnośląskim następujące priorytety w polityce regionalnej w zakresie rozwoju zasobów ludzkich:

- **Podnoszenie kwalifikacji osób zatrudnionych** w celu zwiększenia konkurencyjności gospodarki regionu poprzez:
 - Rozwój szkoleń pracowników i kadry zarządzającej małych i średnich przedsiębiorstw.
 - Rozwój szkoleń kadry naukowo-badawczej i wdrożeniowej- działania mające na celu transfer wysokich technologii do przedsiębiorstw w Regionie.
- **Promocja przedsiębiorczości** - wsparcie dla rozwoju mikroprzedsiębiorstw poprzez:
 - Stymulowanie powstawania nowych mikroprzedsiębiorstw,
 - Udzielanie pomocy w wykorzystaniu dostępnych instrumentów wsparcia finansowego.
- **Rozwój powszechnej edukacji ustawicznej** oraz specjalistycznej edukacji zawodowej poprzez:
 - Wspieranie szkoleń, kursów, studiów policealnych i podyplomowych organizowanych przez publiczne i niepubliczne jednostki oświatowe,
 - Tworzenie regionalnych sieci szkół prowadzących kształcenie zawodowe i placówek kształcenia ustawicznego.
- **Pełne wykorzystanie partnerstwa społecznego** poprzez:
 - Przygotowanie z samorządami i partnerami społecznymi odpowiednich planów działań na rzecz wzrostu zatrudnienia,
 - Wsparcie dla inicjatyw pozarządowych i samorządowych w zakresie pośrednictwa, poradnictwa, doradztwa i szkoleń osób bezrobotnych i grup ryzyka.
- **Radykalna poprawa efektywności działania instytucji rynku pracy**, w tym publicznych służb zatrudnienia poprzez:
 - Dostosowanie usług do potrzeb w zakresie aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych i poszukujących pracy,
 - Wdrożenie standardów kwalifikacji zawodowych oraz standardów usług świadczonych przez urzędy pracy.

Proponuje się także uwzględnić priorytety w następujących obszarach:

- **Wsparcie finansowe obszarów o wysokim natężeniu bezrobocia**. Dotyczy to w szczególności powiatów w południowo - zachodniej części województwa /podregion jeleniogórsko-walbrzyski/, charakteryzujących się wysoką stopą bezrobocia. Dla tej grupy powiatów na podstawie algorytmu- decyzją Sejmiku Województwa Dolnośląskiego- skierowano na realizację programów rynku pracy zwiększony strumień środków pochodzących z Funduszu Pracy. Wielkość środków Funduszu

Pracy dla podregionów i poszczególnych powiatów na 2005 rok przedstawia załącznik nr 3. Prowadzona w poprzednich latach polityka wspierania tych obszarów przyniosła oczekiwane rezultaty. Decyzja Samorządu Województwa o skierowaniu zwiększonego strumienia środków Funduszu Pracy na aktywizację bezrobotnych spowodowała, że bezrobocie w 2004 roku w podregionie jeleniogórsko-wałbrzyskim zmalało o 10,6 tys. osób. Spadek bezrobocia w tym podregionie stanowił połowę ogólnego spadku bezrobocia w województwie.

- **Aktywizację priorytetowych grup bezrobotnych i innych osób wymagających wsparcia.** W województwie dolnośląskim dotyczy to w szczególności osób o niskim poziomie wykształcenia, bezrobotnych powyżej 50 lat życia, niepełnosprawnych, a także młodzieży i długotrwale bezrobotnych. Grupy te wymagać będą szczególnego wsparcia na dolnośląskim rynku pracy w ramach Regionalnego Planu Działań na rzecz Zatrudnienia.

W odniesieniu do wyżej wymienionych priorytetowych grup bezrobotnych kierowane będą różnorodne usługi i instrumenty aktywizacyjne wynikające głównie z ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, a w szczególności:

- **pośrednictwo pracy** – polegające na udzielaniu pomocy bezrobotnym i poszukującym pracy w uzyskaniu odpowiedniego zatrudnienia oraz pracodawcom w pozyskaniu pracowników o poszukiwanych kwalifikacjach zawodowych,
- **poradnictwo zawodowe** – polegające na udzielaniu bezrobotnym i poszukującym pracy pomocy w wyborze odpowiedniego zawodu i miejsca zatrudnienia,
- **pomoc w aktywnym poszukiwaniu pracy** – poprzez przygotowanie bezrobotnych do lepszego radzenia sobie w poszukiwaniu i podejmowaniu zatrudnienia,
- **usługi Eures** – poprzez udzielenie bezrobotnym i poszukującym pracy pomocy w uzyskaniu odpowiedniego zatrudnienia, zgodnie z prawem swobodnego przepływu pracowników w państwach Unii Europejskiej,
- **szkolenia bezrobotnych** – w celu zwiększenia ich szans na uzyskanie zatrudnienia, podwyższania kwalifikacji zawodowych lub zwiększania aktywności zawodowej,
- **udzielanie wsparcia pracodawcom zamierzającym stworzyć dodatkowe miejsca pracy** – poprzez refundacje kosztów poniesionych na wyposażenie (doposażenie) stanowisk pracy dla osób skierowanych,
- **pomoc finansowa dla bezrobotnych chcących podjąć działalność gospodarczą**
- **wspieranie szkolenia pracowników** – poprzez dofinansowanie z Funduszu Pracy szkoleń pracowników zagrożonych utratą pracy z powodu braku kwalifikacji,
- **finansowanie z Funduszu Pracy kosztów szkolenia pracowników**, będących w okresie wypowiedzenia stosunku pracy.

Wobec grup bezrobotnych zaliczonych do priorytetowych kierowane będą również inne instrumenty wspierające podstawowe usługi rynku pracy, takie jak:

- **finansowanie kosztów przejazdu** do miejsca pracy, odbywania stażu, szkolenia i odbywania zajęć w zakresie poradnictwa zawodowego poza miejscem stałego zamieszkania,
- **finansowanie kosztów zakwaterowania** w miejscu pracy, osobie która podjęła zatrudnienie, staż, szkolenie lub zajęcia w zakresie poradnictwa zawodowego poza stałym miejscem zamieszkania,

- **finansowanie dodatków aktywizacyjnych** przy podjęciu zatrudnienia w niepełnym wymiarze czasu pracy.

Działania wobec priorytetowych grup bezrobotnych sprowadzać będą się w szczególności do:

Zadanie : Aktywizacja bezrobotnych z niskim poziomem kwalifikacji

Cel : Podniesienie kwalifikacji zawodowych osób z niskim poziomem wykształcenia

Działania:

Utrzymujące się niedopasowanie kwalifikacji zawodowych oraz niski poziom kwalifikacji powodują, że pracodawcy mają coraz większe trudności z pozyskaniem odpowiednich pracowników. Bezrobotni z niskim poziomem kwalifikacji nie mając wykształcenia i doświadczenia zawodowego są najmniej konkurencyjni na rynku pracy. Stąd wobec tej grupy osób kierowane będą w pierwszej kolejności działania podnoszące kwalifikacje zawodowe i przeciwdziałające wykluczeniu społecznemu. Wobec bezrobotnych o niskich kwalifikacjach oprócz szkoleń i przekwalifikowań kierowane będą usługi pośrednictwa pracy oraz zindywidualizowane doradztwo zawodowe oraz stwarzana będzie możliwość przygotowania zawodowego w miejscu pracy u pracodawcy.

Bezrobotnym z niskim poziomem wykształcenia przyznawane będą również stypendia na podjęcie nauki w szkole ponadpodstawowej lub ponadgimnazjalnej dla dorosłych.

Zadanie: Aktywizacja osób w starszych grupach wiekowych

Cel: Zwiększenie wskaźnika zatrudnienia osób powyżej 50 roku życia

Działania:

Do tej grupy osób inicjowane będą programy pro-zatrudnieniowe wynikające z ustawy o promocji zatrudnienia. Szczególnym instrumentem będzie możliwość finansowania z Funduszu Pracy zatrudnienia tej grupy osób w ramach prac interwencyjnych przez okres 4 do lat, poprzez dokonywanie refundacji poniesionych przez pracodawcę kosztów wynagrodzeń składek na ubezpieczenia społeczne jak również przyznawanie pracodawcom dotacji na dofinansowanie wyposażenia nowego stanowiska pracy.

Na rzecz tej grupy bezrobotnych realizowany będzie pod patronatem Ministerstwa Gospodarki i Pracy pilotażowy program 50 Plus, Program aktywizowania zawodowego osób powyżej 50 roku życia. Beneficjentami programu będą osoby w wieku powyżej 50 lat pozostające bez pracy lub zagrożone zwolnieniami oraz osoby tracące uprawnienia do rent inwalidzkich i zasiłków rehabilitacyjnych. Aktywizacja tej grupy bezrobotnych realizowana będzie w ramach specjalnych form prac interwencyjnych trwających do 4 lat. W celu integracji społecznej i zawodowej bezrobotnych powyżej 50 roku życia zagrożonych wykluczeniem społecznym organizowane będą roboty publiczne o wydłużonym czasie trwania do 12 miesięcy. Stwarzane będą także możliwości podjęcia przez bezrobotnych indywidualnej działalności gospodarczej. Bezrobotnym powyżej 50 roku życia posiadającym wysokie kwalifikacje zawodowe stwarzane będą warunki zatrudniania ich na zastępstwo na czas szkolenia kadry stałej przedsiębiorstwa na zasadzie pracy rotacyjnej oraz możliwość podejmowania pracy terminowej w ramach zleceń agencji pracy tymczasowej.

Zadanie: Integracja zawodowa i społeczna osób niepełnosprawnych

Cel: Zwiększenie stopnia przygotowania zawodowego i poprawa zdolności do uzyskania zatrudnienia przez osoby niepełnosprawne

Działania:

Osoby niepełnosprawne stanowią jedną z grup dla której możliwości zatrudnienia na otwartym rynku pracy są znacznie ograniczone. Wobec tej grupy osób kierowane będą programy wynikające z ustawy o promocji zatrudnienia w ramach dostępnych środków Funduszu Pracy. Dla podniesienia aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych oraz zdobycia doświadczenia zawodowego inicjowane będą szkolenia, staże zawodowe, subsydiowanie zatrudnienia oraz wspieranie alternatywnych form zatrudnienia na otwartym rynku pracy. Stwarzane będą również warunki zakupu środków technicznych, w tym sprzętu komputerowego umożliwiające osobom niepełnosprawnym naukę i podejmowanie pracy. Główne zadania na rzecz osób niepełnosprawnych realizowane i finansowane będą z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Pomoc osobom niepełnosprawnym udzielana będzie w ramach realizacji programów wynikających z ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz o zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

Zadanie: Przeciwdziałanie i ograniczanie długotrwałego bezrobocia

Cel: Ograniczanie zjawiska długotrwałego bezrobocia oraz jego przyczyn

Działania:

Do długotrwanie bezrobotnych kierowane będą takie programy rynku pracy jak pośrednictwo pracy i poradnictwo zawodowe, organizowanie subsydiowanego zatrudnienia, szkolenia zawodowe oraz przygotowanie zawodowe w miejscu pracy. Udzielane będą również jednorazowe dotacje dla bezrobotnych podejmujących własną działalność gospodarczą. Z uwagi na szczególnie trudną sytuację na rynku pracy osób długotrwanie bezrobotnych, działania wobec tej grupy uzupełniane będą uczestnictwem w zajęciach Klubu Pracy i szkoleniu zawodowym. Zadania wobec długotrwanie bezrobotnych realizowane będą również w ramach Sektorowego Programu Operacyjnego Rozwój Zasobów Ludzkich – działanie 1.3 „Przeciwdziałanie i zwalczanie długotrwałego bezrobocia”. Działanie dotyczyć będzie różnorodnych form wsparcia, w tym poradnictwa zawodowego, pośrednictwa pracy, szkoleń, doradztwa dla osób rozpoczynających działalność gospodarczą, dotacji na podjęcie własnej działalności gospodarczej oraz subsydiowanego zatrudnienia.

Działania w tym obszarze wspomagane będą systemem pomocy społecznej. W ramach udzielanej pomocy długotrwanie bezrobotni zobowiązani zostaną do aktywnego poszukiwania pracy, od którego uzależnione będzie udzielanie pomocy społecznej.

Zadanie: Aktywizacja zawodowa młodzieży

Cel: Zwiększenie poziomu zatrudnienia ludzi młodych

Działania:

Do tej grupy młodych kierowane będą pro-zatrudnieniowe programy rynku pracy takie jak: aktywne pośrednictwo pracy, staże i praktyki zawodowe, promocja samozatrudnienia i wolontariatu, stypendia na szkolenie lub podjęcie dalszej nauki, zatrudnienie subsydiowane oraz przyznawanie dotacji dla osób, które zamierzają podjąć własną działalność gospodarczą.

Kontynuowany będzie program „Pierwsza Praca” skierowany do osób w wieku 18-24 lat dotychczas niepracujących, w ramach którego młodzież będzie mogła korzystać ze staży absolwenckich i szkoleń, a pracodawcy z refundacji z tytułu zatrudnienia absolwentów.

Działania na rzecz młodzieży wspierane będą przez Centra Informacji i Planowania Kariery Zawodowej oraz przez Biura Karier, które w szczególności świadczyć będą usługi doradztwa i poradnictwa zawodowego oraz udzielać pomocy w planowaniu własnej kariery zawodowej.

Aktywizacja zawodowa młodzieży realizowana będzie również w ramach Sektorowego Programu Operacyjnego Rozwój Zasobów Ludzkich działanie 1.2 „Perspektywy dla młodzieży.” Działanie dotyczyć będzie różnorodnych form wsparcia dla młodzieży, w tym pośrednictwa pracy, doradztwa zawodowego, szkoleń, doradztwa dla osób rozpoczynających własną działalność gospodarczą, dotacji na podjęcie własnej działalności gospodarczej, staży, przygotowania do wykonywania zawodu w miejscu pracy oraz zatrudnienia subsydiowanego.

Dla młodzieży zagrożonej marginalizacją społeczną podejmowane będą przez OHP działania mające na celu przygotowanie zawodowe w formie przyuczenia do wykonywania pracy oraz nauki zawodu lub uzupełnienia wykształcenia ogólnego.

Zadania wobec priorytetowych grup bezrobotnych realizowane będą przez powiatowe urzędy pracy w ramach projektów lokalnych. Deklarację realizacji powyższych programów na rzecz priorytetowych grup bezrobotnych zgłosiły wszystkie powiatowe urzędy pracy z terenu województwa dolnośląskiego. Programy realizowane będą na zasadzie partnerstwa lokalnego, czyli jak najszerzego udziału partnerów społecznych w przygotowaniu programu oraz udziału w jego realizacji.

Zadania do realizacji w ramach Regionalnego Planu Działań na rzecz Zatrudnienia, zgłoszone w toku konsultacji przez powiatowe jednostki samorządu terytorialnego i partnerów społecznych oraz harmonogram ich realizacji zawierają załączniki nr 4 i 5.

Programy o charakterze regionalnym wobec wybranych priorytetowych grup bezrobotnych realizowane będą przez Dolnośląski Wojewódzki Urząd Pracy we współpracy z powiatowymi urzędami pracy. Dotyczy to w szczególności programów współfinansowanych ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach SPORZL w działaniach:

1.2 „Perspektywy dla młodzieży”

1.3 „Przeciwdziałanie i zwalczanie długotrwałego bezrobocia”.

Programy powyższe zawierające zestaw usług i instrumentów rynku pracy realizowane i finansowane będą z Europejskiego Funduszu Społecznego, z Funduszu Pracy i środków prywatnych.

Działania na rzecz młodzieży obejmować będą różnorodne formy wsparcia takie jak : pośrednictwo pracy i poradnictwo zawodowe, szkolenia, doradztwo dla osób podejmujących własną działalność gospodarczą, dotacje dla podejmujących własną działalność gospodarczą, staże, przygotowanie do wykonywania zawodu w miejscu pracy, subsydiowanie zatrudnienia młodzieży ze szczególnym uwzględnieniem subsydiowania zatrudnienia w sektorze małych i średnich przedsiębiorstw oraz w trzecim sektorze, wsparcie realizacji programów innowacyjnych, w szczególności zawierających nowatorskie podejście do problematyki zwalczania bezrobocia wśród młodzieży i wykorzystujących nowe technologie, wspieranie wolontariatu, jako etapu przygotowawczego do podjęcia zatrudnienia, poprzez organizowanie

i dofinansowanie stanowisk pracy dla wolontariuszy w instytucjach administracji publicznej i organizacjach pozarządowych.

Działania wobec długotrwale bezrobotnych obejmować będą takie typy projektów jak: subsydiowanie zatrudnienia, doradztwo i szkolenia oraz udzielanie dotacji dla osób samozatrudniających się oraz podejmujących własną działalność gospodarczą, staże oraz szkolenia zawodowe, w tym wykorzystujące najnowsze osiągnięcia techniczne, mające na celu dostosowanie kwalifikacji do potrzeb rynku pracy poprzez nabycie kwalifikacji, podniesienie kwalifikacji lub ich zmianę, usługi poradnictwa zawodowego i pośrednictwa pracy z uwzględnieniem indywidualnych planów działań, a także wsparcie realizacji programów innowacyjnych, w szczególności zawierających nowatorskie podejście do problematyki zwalczania długotrwałego bezrobocia.

Do grup narażonych na wykluczenie społeczne z powodu trudności w znalezieniu pracy należy zaliczyć: bezdomnych, osoby uzależnione od alkoholu i narkotyków, zwalnianych z zakładów karnych, uchodźców oraz ludność romską. Do grup tych kierowane będą działania w zakresie zatrudnienia socjalnego, realizowane w ramach ustawy o zatrudnieniu socjalnym. Ustawa ta stwarza warunki dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym poprzez kreowanie i tworzenie specjalnych miejsc pracy. Miejsca te tworzone będą w tzw. Centrach Integracji Społecznej i mają służyć reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Dla realizacji powyższego zadania niezbędne będzie w ramach nowelizacji dostosowanie obecnych uregulowań ustawy o promocji zatrudnienia do przepisów ustawy o zatrudnieniu socjalnym. Umożliwi to włączenie gmin do podmiotów, które będą mogły prowadzić reintegrację zawodową i społeczną grup narażonych na wykluczenie społeczne między innymi poprzez organizację robót publicznych.

W ramach Centrów Integracji Społecznej realizowany będzie program zatrudnienia socjalnego poprzez:

- umożliwienie zatrudnienia wspieranego tj. udzielenie pomocy osobie uczestniczącej w zajęciach Centrum w podjęciu pracy lub w podjęciu własnej działalności gospodarczej,
- reintegrację zawodową mającą na celu odbudowanie u osoby uczestniczącej w zajęciach w Centrum zdolności do samodzielnego świadczenia pracy,
- reintegrację społeczną, czyli odbudowanie umiejętności uczestniczenia w życiu lokalnej społeczności.

Główne działania wobec grup narażonych na wykluczenie społeczne z powodu trudności w znalezieniu pracy realizowane będą w ramach zadań przewidzianych w Dolnośląskiej Strategii Integracji Społecznej. Dotyczy to w szczególności takich działań w podstawowych obszarach polityki społecznej jak:

- przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu - działania mające na celu eliminowanie niekorzystnych zjawisk społecznych, uniemożliwiających jednostkom i grupom społecznym zaspokajanie ich potrzeb życiowych,
- integracja społeczna środowisk wymagających szczególnego wsparcia - działania mające na celu wspieranie jednostek i grup dotkniętych lub zagrożonych marginalizacją, by dążyły do przezwyciężenia swej trudnej sytuacji życiowej.

Znaczne wsparcie w realizacji działań na rzecz zatrudnienia stanowi realizacja **Programu Phare „Promocja zatrudnienia –Rozwój Zasobów Ludzkich,”** finansowanego ze środków programu Unii Europejskiej Phare oraz budżetu państwa w łącznej kwocie 1 400 000 Euro.

Program realizowany na obszarze całego województwa dolnośląskiego pod nadzorem Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości oraz Dolnośląskiego Wojewódzkiego Urzędu Pracy składa się z 3 podprojektów:

Podprojekt 1: Aktywne działania na rynku pracy - zapewnienie usług wspierających zatrudnienie bezrobotnym i innym osobom mającym problemy na rynku pracy

Zintegrowane usługi promujące zatrudnienie (doradztwo zawodowe i szkolenia) zapewnione zostaną co najmniej **720** beneficjantom w następujących formach:

- Grupowe poradnictwo zawodowe w celu przygotowania uczestników do wyboru kursów, zgodnych z potrzebami lokalnego rynku pracy;
- Indywidualne i grupowe szkolenia w umiejętnościach zawodowych, których celem jest przygotowanie pracowników do pracy w określonych zawodach poprzez kursy teoretyczne i praktyczne;
- Praktyczne szkolenia w warsztatach szkoleniowo-produkcyjnych;
- Praktyki zawodowe (szkolenie w ramach zatrudnienia) przeprowadzone przez pracodawców w pakietach indywidualnych i grupowych ;

Po zakończeniu kursu wszyscy uczestnicy będą korzystać z poradnictwa zawodowego w zakresie aktywnego poszukiwania pracy. Dla potrzebujących dalszego wsparcia prowadzone będzie indywidualne poradnictwo zawodowe.

Podprojekt 2: Promocja przedsiębiorczości

Wsparcie dla osób zainteresowanych podjęciem działalności gospodarczej zapewnione zostanie w postaci wstępnego szkolenia w zakresie przedsiębiorczości i specjalistycznego szkolenia biznesowego, jak również poprzez indywidualne usługi doradcze dla osób, które zadeklarują chęć uruchomienia własnej firmy. Usługi szkoleniowe i doradcze zapewnione zostaną co najmniej **400** beneficjantom i obejmą:

- Wstępne szkolenie w zakresie przedsiębiorczości dla wszystkich beneficjantów podprojektu,
- Specjalistyczne szkolenia biznesowe dla 250 wybranych uczestników spośród poddanych wstępnemu szkoleniu.
- Usługi doradcze, dostępne przez okres do 3 miesięcy po rejestracji działalności, dla 75 osób, które zdecydują się zarejestrować własną działalność gospodarczą po ukończeniu szkolenia.

Usługi doradztwa biznesowego dostosowane zostaną do indywidualnych potrzeb uczestników projektu i obejmą m.in.: aspekty prawne i finansowe działalności gospodarczej, przygotowanie biznes-planu, identyfikację partnerów biznesowych, ubieganie się o kredyt bankowy, pomoc w przygotowaniu niezbędnej dokumentacji.

Podprojekt 3: Wspieranie rozwoju lokalnej współpracy partnerskiej w dziedzinie zatrudnienia

Pomoc zapewniona zostanie co najmniej 320 osobom, w tym: przedstawicielom administracji lokalnej i partnerów lokalnych oraz nauczycielom zatrudnionym w szkołach zawodowych poprzez następujące formy:

- sesje szkoleniowe dla władz lokalnych i partnerów na rynku pracy oraz przedstawicieli szkół zawodowych;
- usługi doradcze skierowane do zespołów opracowujących projekty modernizacji oferty szkolenia zawodowego; doradztwo ma pomóc szkołom w opracowaniu szczegółowych propozycji zmiany ich profilu i dostosowania oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy.

Szkolenia i usługi doradcze mają na celu zmotywowanie i wzmocnienie samorządów lokalnych i partnerów społecznych do zainicjowania programów dotyczących zmodernizowania oferty szkół zawodowych i dostosowania ich do potrzeb rynku pracy. Usługi doradcze i szkoleniowe prowadzone będą dla wsparcia samorządów lokalnych i partnerów społecznych w zawieraniu układów partnerskich, w przygotowywaniu planów modernizacji szkolenia oferowanego przez szkoły zawodowe oraz pomocy szkołom w przygotowywaniu szczegółowych programów modernizacji kształcenia zawodowego. Najbardziej efektywne i zaawansowane programy nauczania związane ze szkołami zawodowymi nagrodzone zostaną komputerowym sprzętem szkoleniowym niezbędnym do wdrożenia tych programów.

ROZDZIAŁ 3

PARTNERZY ORAZ ŹRÓDŁA FINANSOWANIA REGIONALNEGO PLANU DZIAŁAŃ NA RZECZ ZATRUDNIENIA

Regionalny Plan Działań na rzecz Zatrudnienia na 2005 r. opracowany został po przeprowadzeniu szerokich konsultacji z partnerami społecznymi, samorządowymi oraz gospodarczymi. Potrzeba konsultacji wynika z faktu, że szereg zadań zapisanych w Planie podejmowanych i realizowanych będzie wyłącznie przy znaczącym udziale partnerów lokalnych.

Regionalny Plan Działań na Rzecz Zatrudnienia uwzględnia zestaw zadań zidentyfikowanych przez Zespół jako najpilniejsze do realizacji w 2005 roku i w perspektywie 2006 r, dla których zaplanowano określone środki finansowe na ich realizację.

Podstawowym źródłem finansowania zadań ujętych w Regionalnym Planie Działań na rzecz Zatrudnienia będą:

- Fundusz Pracy,
- środki Europejskiego Funduszu Społecznego,
- środki budżetu państwa,
- inne środki /PFRON, prywatne/.

Podane wyżej źródła finansowania zadań realizowanych w ramach Regionalnego Planu Działań na rzecz Zatrudnienia nie wyczerpują wszystkich możliwości. Stąd Samorząd Województwa ustala kryteria wsparcia, jakie powinny być brane pod uwagę przy ubieganiu się podmiotów o pozyskiwanie dodatkowych środków na realizację zadań na rzecz zatrudnienia, pochodzących z innych źródeł.

pozytywnie opiniowane i preferowane będą w szczególności projekty spełniające kryteria:

- zgodność zgłaszanego do realizacji projektu z celami i priorytetami określonymi w Regionalnym Planie Działań,
- ujęcie w projekcie priorytetowych grup bezrobotnych znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy,
- preferowanie projektów mających na celu zwiększenie dostępu do edukacji oraz promocji kształcenia przez całe życie,
- projekty wspierające działania na rzecz promocji przedsiębiorczości oraz samozatrudnienia,
- stopień zaangażowania partnerów społecznych w realizację projektu.

Planowane środki finansowe na realizację ujętych w Planie zadań w ramach projektów lokalnych zawarte są w tablicach finansowych stanowiących załącznik nr 3.

W załączniku nr 4 ujęte zostały podmioty, które w ramach konsultacji zgłosiły propozycje inicjatyw i zadań do Planu jak również podmioty, które będą uczestniczyły w realizacji tych zadań.

Na finansowanie programów na rzecz promocji zatrudnienia, łagodzenia skutków bezrobocia i aktywizacji zawodowej w 2005 r. województwo dolnośląskie otrzymało kwotę 160 824,7 tys. zł. Z kwoty tej:

- 70% środków tj. 112577,3 tys. zł przekazano samorządom powiatów na podstawie „Kryteriów” zatwierdzonych przez Sejmik Województwa Dolnośląskiego. Przy podziale tych środków preferowano powiaty o wysokiej stopie bezrobocia, mające zwłaszcza dużą liczbę zarejestrowanej bezrobotnej młodzieży oraz bezrobotnych powyżej 49 roku życia, a także wykazujące się dużą efektywnością w aktywizowaniu bezrobotnych.
- 30% środków tj. 48. 247,4 tys. zł, będących jako rezerwa Samorządu Województwa przeznaczono dla samorządów powiatów na współfinansowanie działań 1.2 /Perspektywy dla młodzieży/ i 1.3 /Przeciwdziałanie i zwalczanie długotrwałego bezrobocia/ w ramach Sektorowego Programu Operacyjnego Rozwój Zasobów Ludzkich.

Z kwoty 30% środków będących jako rezerwa samorządu województwa:

- na współfinansowanie działania 1.2 „Perspektywy dla młodzieży” przeznaczono decyzją Zarządu Województwa Dolnośląskiego na 2005 r. kwotę 16.382,3 tys. zł,
- na współfinansowanie działania 1.3 „Przeciwdziałanie i zwalczanie długotrwałego bezrobocia” decyzją Zarządu Województwa Dolnośląskiego przyznano na 2005 r. środki w kwocie 23. 970 tys. zł.

Programy regionalne w ramach działań 1.2 i 1.3 inicjowane będą przez Dolnośląski Wojewódzki Urząd Pracy we współpracy z powiatami. Programy te tworzone będą jako montaż usług i instrumentów rynku pracy realizowanych głównie przez powiatowe urzędy pracy z zastosowaniem zasady jak najszerszego udziału partnerów społecznych w przygotowaniu programu oraz jego realizacji.

Programy regionalne będą podstawą do absorpcji środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Sektorowego Programu Operacyjnego „Rozwój Zasobów Ludzkich” oraz Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego.

Projekty lokalne - tworzone głównie przez powiatowe urzędy pracy lub we współpracy na zasadzie partnerstwa lokalnego - stanowią uzupełnienie programów regionalnych. Projekty te stanowią zespół działań łączących podstawowe usługi rynku pracy, instrumenty skierowane do grup szczególnie zagrożonych na rynku pracy oraz instrumenty wspierające korzystanie z tych usług.

Na realizację projektu Phare „Promocja Zatrudnienia –Rozwój Zasobów Ludzkich „ województwo dolnośląskie otrzyma 1,4 mln Euro. Projekt finansowany będzie ze środków Programu Unii Europejskiej oraz ze środków budżetu państwa.

Funkcjonowanie EURES współfinansowane będzie ze środków unijnych w formie rocznych dotacji przyznawanych na realizację działań od 1 kwietnia do 30 marca następnego roku. Dotacja ta będzie przekazywana do Funduszu Pracy i wydzielona w sposób umożliwiający bieżący monitoring realizacji budżetu.

ROZDZIAŁ 4

MONITOROWANIE I SPRAWOZDAWANIE WYKONYWANIA ZADAŃ

Monitorowanie wykonywania zadań Regionalnego Planu Działań na rzecz Zatrudnienia na 2005 r. prowadzone będzie dwukrotnie przez Dolnośląski Wojewódzki Urząd Pracy w następujący sposób:

- pierwsze sprawozdanie za okres 9 miesięcy w terminie do 20 października 2005 r.
- sprawozdanie roczne w terminie do 20 lutego 2006 r.

Sprawozdanie za okres 9 miesięcy wynika z procedur i harmonogramu wdrażania Planu, który w styczniu br. został zatwierdzony przez Sejmik Województwa Dolnośląskiego, a uchwalenie Regionalnego Planu przewidziano na kwiecień 2005 r. Stąd sporządzenie sprawozdania za okres I półrocza 2005 r. byłoby okresem zbyt krótkim do dokonania oceny efektywności podejmowanych działań.

W I kwartale 2005 r. realizowano głównie prace analityczne i przygotowawcze. Dokonano w szczególności diagnozy sytuacji na wojewódzkim i lokalnych rynkach pracy oraz rozpoczęto konsultacje z powiatowymi jednostkami samorządu terytorialnego oraz partnerami społecznymi.

Okresowe sprawozdania z realizacji Regionalnego Planu zawierać będą w szczególności:

- charakterystykę realizowanego zadania ,
- ocenę zgodności realizacji zadania z Regionalnym Planem Działań,
- wydatkowane środki oraz uzyskane efekty,
- wnioski wynikające z realizacji zadania.

Sprawozdanie za okres 9 miesięcy 2005 r. stanowić będzie podstawę dla przygotowania projektu Regionalnego Planu Działań na rzecz Zatrudnienia na 2006 r. Dla pomiaru efektów stosowane będą wskaźniki dostępne w statystyce publicznej oraz w sprawozdawczości prowadzonej przez poszczególne podmioty zaangażowane w realizację Planu.

Zgodnie z art. 22 ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy okresowe sprawozdania z realizacji RPD opiniowane będą przez Wojewódzką Radę Zatrudnienia, będącą organem opiniodawczo-doradczym Marszałka Województwa Dolnośląskiego. Sprawozdanie roczne z realizacji RPD przekazane zostanie także Sejmikowi Województwa Dolnośląskiego oraz Zarządowi Województwa.

Zasady i tryb opracowania
Regionalnego Planu Działań na Rzecz Zatrudnienia na 2005 rok.

1. Projekt Regionalnego Planu Działań na Rzecz Zatrudnienia na 2005 rok przygotowuje powołany przez Zarząd Województwa Dolnośląskiego Zespół przy współpracy z Dolnośląskim Wojewódzkim Urzędem Pracy w Wałbrzychu.
2. Projekt Regionalnego Planu Działań na Rzecz Zatrudnienia na 2005 rok opracowany zostanie z zachowaniem zasady partnerstwa społecznego poprzez:
 - bieżące konsultacje projektu dokumentu oraz jego założeń z powiatowymi jednostkami samorządu terytorialnego oraz partnerami społecznymi,
 - bieżące konsultacje projektu dokumentu z Wojewódzką Radą Zatrudnienia oraz Wojewódzką Komisją Dialogu Społecznego.
3. Przy opracowaniu Regionalnego Planu Działań na Rzecz Zatrudnienia na 2005 rok wykorzystane zostaną zapisy dotychczas obowiązującej Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego, przy uwzględnieniu aktualnej sytuacji społeczno –ekonomicznej, zapisy zawarte w Krajowym Planie Działań na Rzecz Zatrudnienia na 2005 rok oraz założenia zawarte w strategii wojewódzkiej w zakresie polityki społecznej.
4. Rolę sekretariatu oraz zespołu redakcyjnego pełnić będzie Dolnośląski Wojewódzki Urząd Pracy w Wałbrzychu.

ZAŁĄCZNIK 1a**Harmonogram opracowania
Regionalnego Planu Działań na Rzecz Zatrudnienia na 2005 rok.**

Lp.	Wyszczególnienie	Termin
1	Powołanie przez Zarząd Województwa Dolnośląskiego Zespołu do opracowania Regionalnego Planu Działań na Rzecz Zatrudnienia na 2005 r.	Pierwsza dekada lutego 2005r.
2	Przygotowanie projektu Regionalnego Planu Działań na Rzecz Zatrudnienia na 2005 r. oraz zamieszczenie na stronie internetowej DWUP www.dwup.pl	Do końca lutego 2005 r.
3	Przeprowadzenie konsultacji projektu Regionalnego Planu Działań na Rzecz Zatrudnienia na 2005 r. z powiatowymi jednostkami samorządu terytorialnego oraz partnerami społecznymi.	Do połowy marca 2005 r.
4	Przygotowanie projektu Regionalnego Planu Działań na Rzecz Zatrudnienia na 2005 r. po konsultacji społecznej i przekazanie do Sejmiku Województwa Dolnośląskiego.	Do 20 marca 2005 r.
5	Zaopiniowanie projektu Regionalnego Planu Działań na Rzecz Zatrudnienia na 2005 r. przez komisje Sejmiku Województwa Dolnośląskiego.	Do 9 dni przed Sesją na której ma odbywać się pierwsze czytanie projektu uchwały.
6	Pierwsze czytanie projektu Regionalnego Planu Działań na Rzecz Zatrudnienia na 2005 r. przez Sejmik Województwa Dolnośląskiego.	Do 31 marca 2005 r.
7	Podjęcie przez Sejmik Województwa Dolnośląskiego uchwały w sprawie przyjęcia Regionalnego Planu Działań na Rzecz Zatrudnienia na 2005 r.	Do 30 kwietnia 2005 r.
8	Promocja Regionalnego Planu Działań na Rzecz Zatrudnienia na 2005 r. w mediach regionalnych.	Maj 2005 r.

Zespół ds. opracowania
Regionalnego Planu Działań na rzecz Zatrudnienia
/powołany uchwałą nr 2244/II/2005 Zarządu Województwa Dolnośląskiego/

Przewodniczący – Artur Paprota Wicemarszałek Województwa Dolnośląskiego

**Zastępca Przewodniczącego – Bogusław Szpytma Dyrektor Departamentu Polityki
Socjalnej UMWD**

Członkowie:

- 1. Danuta Florek – Dyrektor DWUP w Wałbrzychu**
- 2. Tadeusz Zieliński – Wicedyrektor DWUP**
- 3. Mirosława Kwiatek – Kierownik Filii DWUP w Legnicy**
- 4. Elżbieta Mały – Kierownik Filii DWUP w Jeleniej Górze**
- 5. Zbigniew Dynak – Dyrektor Departamentu Rozwoju Regionalnego UMWD**
- 6. Ireneusz Ratuszniak – Dyrektor Wydziału Funduszy Europejskich i Polityki
Regionalnej UMWD**
- 7. Paweł Moras – Dyrektor Departamentu spraw Społecznych UMWD**
- 8. Zenon Tagowski – Dyrektor Wydziału Edukacji i Nauki UMWD**
- 9. Tomasz Chmielowski – Dyrektor Dolnośląskiego Ośrodka Polityki Społecznej**